॥ तैत्तिरीय संहिता॥

॥काण्डम् ४॥

॥प्रथमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे प्रथमः प्रश्नः॥

युआनः प्रंथमम्मनंस्तत्वायं सविता धियंः। अग्नि

ज्योतिंर्निचाय्यं पृथिव्या अध्याभेरत्। युक्ताय मनसा देवान्त्सुवर्यतो धिया दिवम्। बृहज्योतिः करिष्यतः संविता प्र सुंवित तान्। युक्तेन मनसा वयं देवस्यं सवितुः सव। सुवर्गेयांय शक्त्यैं। युअते मनं उत युंअते धियो विप्रा विप्रंस्य बृहतो विंपश्चितंः। वि होत्रां दधे वयुनाविदेक इत्॥१॥ मही देवस्यं सवितुः परिष्टुतिः। युजे वां ब्रह्मं पूर्व्यं नमोभिर्वि श्लोकां यन्ति पथ्येव सूर्गः। शृण्वन्ति विश्वे अमृतंस्य पुत्रा आ ये धामांनि दिव्यानि तस्थुः। यस्यं प्रयाणमन्वन्य इद्ययुर्देवा देवस्यं महिमानमर्चतः। यः पार्थिवानि विममे स एतंशो रजा रेसि देवः संविता

मंहित्वना। देवं सवितः प्र सुव यज्ञम्प्र सुव॥२॥

यज्ञपंतिम्भगांय दिव्यो गंन्ध्रवः। केत्पूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचम्पद्य स्वदाति नः। इमं नो देव सवितर्य्ज्ञं प्र सुव देवायुव सिख्विद सम्प्रिय गायत्रेणं रथंत्रम्। सुवर्जितम्। ऋचा स्तोम् समर्धय गायत्रेणं रथंत्रम्। बृहद्गायत्रवंतिन। देवस्यं त्वा सवितुः प्रंस्वेऽिश्वनोबाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम्गायत्रेण छन्दसाऽऽदंदे ऽङ्गिर्स्वदिभेरिस् नारिः॥३॥

असि पृथिव्याः स्थस्थांदग्निम्पुंरीष्यंमिङ्गर्स्वदा भेर् त्रैष्टुंभेन त्वा छन्द्साऽऽदंदेऽङ्गिर्स्वद्वभ्रिरसि नारिरसि त्वयां वयः स्थस्थ आग्निः शंकेम् खिनंतुम्पुरीष्यं जागंतेन त्वा छन्द्साऽऽदंदेऽङ्गिर्स्वद्धस्तं आधायं सिवृता बिभ्रदभ्रिः हिर्ण्ययीम्। तया ज्योतिरजंस्रमिद्ग्निं खात्वी न आ भ्रानुंष्टुभेन त्वा छन्द्साऽऽदंदेऽङ्गिर्स्वत्॥

इद्युज्ञं प्र सुंव नारिरानुंष्टुभेन त्वा छन्दंसा त्रीणिं च॥१॥॥———[१]

ड्रमामंगृभ्णत्रश्नामृतस्य पूर्व आयुंषि विदर्शेषु क्वया। तयां देवाः सुतमा बंभूवुर्ऋतस्य सामन्त्स्रमारपंन्ती। प्रतूर्तं वाजिन्ना द्रंव वरिष्ठामनुं सुंवतम्। दिवि ते जन्मं पर्मम्न्तिरिक्षे नाभिः पृथिव्यामिष् योनिः। युआथार् रास्त्रेभं युवमस्मिन् यामे वृषण्वसू। अग्निम्भरेन्तमस्मयुम्। योगेयोगे त्वस्तंरं वाजेवाजे हवामहे। सर्खाय इन्द्रंमूतयै। प्रतूर्वन्नं॥५॥

एह्यंवक्रामृत्रशंस्ती रुद्रस्य गाणंपत्यान्मयोभूरेहिं। उर्वन्तिरंक्षमिन्विहि स्वस्तिगंव्यतिरभंयानि कृण्वत्र। पूष्णा स्युजां सह। पृथिव्याः स्थस्थांदग्निम्पुंरीष्यंमिङ्गर्स्वदच्छेंह्यग्निम् ऽग्निम्पुंरीष्यंमिङ्गर्स्वद्वंरिष्यामोऽग्निम्पुंरीष्यंमिङ्गर्स्वद्वंरामः। अन्वग्निरुषसामग्रंमख्यदन्वहांनि प्रथमो जातवेदाः। अनु सूर्यस्य॥६॥

पुरुत्रा चं रश्मीननु द्यावांपृथिवी आ तंतान। आगत्यं वाज्यध्वंनः सर्वा मृधो वि धूंनुते। अग्निः सधस्थं महति चक्षुंषा नि चिंकीषते। आक्रम्यं वाजिन्पृथिवीम्ग्निमिंच्छ रुचा त्वम्। भूम्यां वृत्वायं नो ब्रूहि यतः खनाम् तं वयम्। द्यौस्ते पृष्ठम्पृथिवी स्थस्थंमात्मान्तिरक्षः समुद्रस्ते योनिः। विख्याय चक्षुंषा त्वम्भि तिष्ठ॥७॥ पृतन्यतः। उत्क्रांम महते सौभंगायास्मादास्थानांद्रविणोदा वांजित्र। वय इस्यांम सुमतौ पृथिव्या अग्निं खंनिष्यन्तं उपस्थे अस्याः। उदंक्रमीद्रविणोदा वाज्यर्वाकः स लोक ५ सुकृतम्पृथिव्याः। ततः खनेम सुप्रतीकम्ग्नि स्युवो रुहाणा अधि नाकं उत्तमे। अपो देवीरूपं सृज मधुंमतीरयक्ष्मायं प्रजाभ्यःं। तासाङ् स्थानादुन्निंहतामोर्षंधयः सुपिप्पलाः। जिघंर्मि॥८॥

अग्निम्मनंसा घृतेनं प्रतिक्ष्यन्तम्भुवंनानि विश्वां। पृथुं तिरक्षा वर्यसा बृहन्तुं व्यचिष्ठमन्नर् रभुसं विदानम्। आ त्वां जिघर्मि वर्चसा घृतेनारक्षसा मनंसा तज्जुंषस्व। मर्यंश्रीः स्पृहयद्वंणीं अग्निर्नाभिमृशें त्नुवा जर्ह्षंषाणः। परि वार्जपितः कविर्ग्निर्हव्या न्यंक्रमीत्। दध्द्रब्नांनि दाशुषें। परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्र ई सहस्य धीमहि। धृषद्वंणं दिवेदिवे मेत्तारंम्भङ्गरावंतः। त्वमंग्रे द्युभिस्त्वमांशुशुक्षणिस्त्वमुद्धस्त्वमश्मंनुस्परिं। त्वं वनेंभ्यस्त्वमोषंधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिंः॥९॥

प्रतूर्व-थ्सूर्यस्य तिष्ठ जिर्घर्मि भेतारं विष्शृतिश्चं॥२॥॥————[२]

देवस्यं त्वा सवितुः प्रसवैऽिश्वनौर्बाह्भ्यां पूष्णो

हस्तांभ्याम्पृथिव्याः स्धस्थेऽग्निम्पुंरीष्यंमिङ्गर्स्व-त्खंनामि। ज्योतिष्मन्तं त्वाग्ने सुप्रतीक्मजंस्रेण भानुना दीद्यांनम्। शिवं प्रजाभ्योऽहि र्सन्तम्पृथिव्याः स्धस्थे-ऽग्निं पुरीष्यंमिङ्गर्स्वत्खंनामि। अपाम्पृष्ठमंसि सप्रथां उवंग्निम्भरिष्यदपंराविष्ठम्। वर्धमानम्मह आ च पुष्कंरं दिवो मात्रया विर्णा प्रथस्व। शर्म च स्थः॥१०॥

वर्म च स्थो अच्छिद्रे बहुले उभे। व्यचंस्वती सं वंसाथाम्भूतम्ग्रिम्पुरीष्यम्। सं वंसाथा स्वविदां स्मीची उरंसा त्मना। अग्निम्न्तर्भरिष्यन्ती ज्योतिष्मन्तमजंस्रमित्। पुरीष्योऽसि विश्वभंराः। अथवी त्वा प्रथमो निरंमन्थदग्ने। त्वामंग्ने पुष्कंरादध्यथंवी निरंमन्थत। मूर्जी विश्वंस्य वाघतः। तम् त्वा दध्यङ्काषिः पुत्र ईधे॥११॥

अर्थर्वणः। वृत्रहणंम्पुरन्दरम्। तमुं त्वा पाथ्यो वृषा समीधे दस्युहन्तमम्। धनंज्ञयः रणेरणे। सीदं होतः स्व उं लोके चिकित्वान्त्सादयां यज्ञः सुंकृतस्य योनौं। देवावीर्देवान् ह्विषां यजास्यग्नें बृहद्यजमाने वयो धाः। नि होतां होतृषदंने विदानस्त्वेषो दीदिवाः अंसदत्सुदक्षः। अदंब्धव्रतप्रमितविंसिष्ठः सहस्रम्भूरः शुचिंजिह्वो अग्निः। सर सीदस्व महार असि शोचंस्व॥१२॥

देववीतंमः। वि धूममंग्ने अरुषिम्मंयेध्य सृज प्रंशस्त दर्शतम्। जिनेष्वा हि जेन्यो अग्रे अहा र हितो हितेष्वंरुषो वनेषु। दमेदमे स्प्त रत्ना दर्धानोऽग्निर्होता नि षंसादा यजीयान्॥१३॥

स्थ र्डुधे शोर्चस्व सप्तविर्शतिश्च॥३॥॥————[3]

सं ते वायुर्मात्तिश्वां दधातूत्तानायै हृदंयं यद्वितिष्टम्। देवानां यश्चरित प्राणथेन तस्मै च देवि वर्षडस्तु तुभ्यम्। सुजातो ज्योतिषा सह शर्म वर्रूथमासदः सुवंः। वासो अग्ने विश्वरूप् सं व्ययस्व विभावसो। उदं तिष्ठ स्वध्वरावां नो देव्या कृपा। दृशे च भासा बृह्ता सुंशुक्वनिराग्ने याहि सुशस्तिभिः।॥१४॥

ऊर्ध्व ऊ षु णं ऊतये तिष्ठां देवो न संविता। ऊर्ध्वो वार्जस्य सनिता यदिश्वभिर्वाघद्विविह्वयांमहे। स जातो गर्भो असि रोदंस्योरग्ने चारुर्विभृत ओषंधीषु। चित्रः शिशुः परि तमा रस्यक्तः प्र मातृभ्यो अधि कनिक्रदद्गाः। स्थिरो

भंव वीड्वंङ्ग आशुर्भव वाज्यंवन्न। पृथुर्भव सुषद्स्त्वम्ग्रेः पुरीष्वाहंनः। शिवो भंव॥१५॥

प्रजाभ्यो मानुंषीभ्यस्त्वमंङ्गिरः। मा द्यावांपृथिवी अभि शूंशुचो मान्तरिक्षं मा वनस्पतीन्। प्रेतुं वाजी किनंक्षद्वानंदद्रासंभः पत्वां। भरंत्रुग्निम्पुंरीष्यं मा पाद्यायुंषः पुरा। रासंभो वां किनंक्षदत्सुयुंक्तो वृषणा रथें। स वांमग्निम्पुंरीष्यंमाशुर्दूतो वंहादितः। वृषाग्निं वृषणम्भरंत्रुपां गर्भः समुद्रियम्। अग्न आ यांहि॥१६॥

वीतयं ऋतः सत्यम्। ओषंधयः प्रतिं गृह्णीताग्निमेतः शिवमायन्तंमभ्यत्रं युष्मान्। व्यस्यन्विश्वा अमंतीररांतीर्निषीदंत्रो अपं दुर्मतिः हंनत्। ओषंधयः प्रतिं मोदध्वमेन्म्पुष्पांवतीः

सुपिप्पलाः। अयं वो गर्भ ऋत्वियः प्रतः स्थस्थमासंदत्॥१७॥
सुश्सिभिः शिवो भव याहि पद्गिरंशच॥४॥॥————[४]

वि पार्जसा पृथुना शोशुंचानो बाधंस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः। सुशर्मणो बृह्तः शर्मणि स्याम्ग्नेर्ह स् सुहवंस्य प्रणीतौ। आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता नं ऊर्जे दंधातन। महे रणांय चक्षंसे। यो वंः शिवतंमो रसस्तस्यं भाजयतेह नंः। उश्वतीरिव मातरंः। तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयांय जिन्वंथ। आपों जनयंथा च नः। मित्रः॥१८॥

स्थिज्यं पृथिवीम्भूमिं च ज्योतिषा सह। सुजांतं जातवेदसम्भिं वैश्वान्रं विभुम्। अयुक्ष्मायं त्वा सं सृंजामि प्रजाभ्यः। विश्वें त्वा देवा वैश्वान्राः सं सृंजन्त्वानुष्टुभेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वत्। रुद्राः सम्भृत्यं पृथिवीम्बृहज्योतिः समीधिरे। तेषां भानुरजस्त्र इच्छुको देवेषु रोचते। सं सृष्टां वसुंभी रुद्रेधीरैंः कर्मण्याम्मृदम्। हस्ताभ्याम्मृद्वीं कृत्वा सिनीवाली करोतु॥१९॥

ताम्। सिनीवाली सुंकपूर्वा सुंकुरीरा स्वौप्शा। सा तुभ्यंमदिते मह् ओखां दंधातु हस्तयोः। उखां करोतु शक्त्यां बाहुभ्यामदितिर्धिया। माता पुत्रं यथोपस्थे साग्निम्बिभर्तु गर्भ आ। मखस्य शिरोऽसि यज्ञस्यं पदे स्थः। वसंवस्त्वा कृण्वन्तु गायत्रेण् छन्दंसाङ्गिर्स्वत्पृंथिव्यंसि रुद्रास्त्वां कृण्वन्तु त्रैष्टुंभेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वदन्तरिक्षमसि॥२०॥

आदित्यास्त्वां कृण्वन्तु जागंतेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वद्यौरंसि विश्वें त्वा देवा वैश्वान्राः कृण्वन्त्वानुष्टुभेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वदिशों- ऽसि ध्रुवासिं धारया मियं प्रजा रायस्पोषं गौपत्य स्वीर्य सजातान् यजंमानायादित्ये रास्नास्यदितिस्ते बिलं गृह्णातु पाङ्केन् छन्दंसाङ्गिर्स्वत्। कृत्वाय सा महीमुखाम्मृन्मयीं योनिम्ग्रयें। ताम्पुत्रेभ्यः सम्प्रायंच्छ्ददितिः श्रुपयानिति॥२१॥

वसंवस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण छन्दंसाङ्गिर्स्वद्रुद्रास्त्वां धूपयन्तु त्रेष्टुंभेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वदांदित्यास्त्वां धूपयन्तु जागंतेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वद्विश्वें त्वा देवा वैश्वान्रा

मित्रः कंरोत्वन्तरिक्षमिस प्र चत्वारि च॥५॥॥——————[५]

जागतन् छन्दसाङ्गर्स्वाहश्च त्वा द्वा वश्वान्रा धूपयन्त्वानुष्टुभेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वदिन्द्रंस्त्वा धूपयत्वङ्गिर्स्वहिष्ण् धूपयत्वङ्गिर्स्वद्वरुंणस्त्वा धूपयत्वङ्गिर्स्वददितिस्त्वा देवी विश्वदेंव्यावती पृथिव्याः स्थस्थैंऽङ्गिर्स्वत्खंनत्ववट देवानां त्वा पत्नीः॥२२॥

देवीर्विश्वदैव्यावतीः पृथिव्याः स्घस्थैंऽङ्गिर्स्वद्घेत्खे धिषणौस्त्वा देवीर्विश्वदैव्यावतीः पृथिव्याः स्घस्थैं -ऽङ्गिर्स्वद्भीन्धंतामुखे ग्नास्त्वां देवीर्विश्वदैव्यावतीः पृथिव्याः स्घस्थैंऽङ्गिर्स्वच्छ्रंपयन्तूखे वस्त्रयो जनंयस्त्वा देवीर्विश्वदें व्यावतीः पृथिव्याः स्थस्थें ऽङ्गिर्स्वत्पंचन्तूखे। मित्रैतामुखाम्पंचैषा मा भेदि। एातां ते परि ददाम्यभित्त्यै। अभीमाम्॥२३॥

मृहिना दिवंग्मित्रो बंभूव सप्रथाः। उत श्रवंसा पृथिवीम्। मित्रस्यं चर्षणी्धृतः श्रवो देवस्यं सान्सिम्। द्युम्नं चित्रश्रंवस्तमम्। देवस्त्वां सिव्तोद्वंपतु सुपाणिः स्वंङ्ग्रुरिः। सुबाहुरुत शक्त्याः। अपंद्यमाना पृथिव्याशा दिश आ पृण। उत्तिष्ठ बृह्ती भेवोध्वा तिष्ठ ध्रुवा त्वम्। वसंवस्त्वाच्छंन्दन्तु गायत्रेण् छन्दंसाङ्गिर्स्वद्रुद्रास्त्वा च्छंन्दन्तु त्रेष्ट्रंभेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वद्राद्रित्यास्त्वाच्छंन्दन्तु जागंतेन् छन्दंसाङ्गिर्स्वद्विश्वं त्वा देवा वैश्वान्रा आच्छंन्दन्त्वानुष्ट्रभेन छन्दंसाङ्गिरस्वत्॥२४॥

पत्नीरिमार रुद्रास्त्वाच्छॄंन्द्न्त्वेकान्नविर्श्यातिश्चं॥६॥॥————[६]

समास्त्वाग्न ऋतवों वर्धयन्तु संवत्स्रा ऋषंयो यानिं सत्या। सं दिव्येनं दीदिहि रोचनेन् विश्वा आ भांहि प्रदिशंः पृथिव्याः। सं चेध्यस्वांग्ने प्र चं बोधयेन्मुचं तिष्ठ मह्ते सौभंगाय। मा चं रिषदुपस्ता तें अग्ने ब्रह्माणंस्ते युशसंः सन्तु मान्ये। त्वामंग्ने वृणते ब्राह्मणा इमे शिवो अंग्ने॥२५॥

संवरंणे भवा नः। सप्लहा नो अभिमातिजिच्च स्वे गये जागृह्यप्रयुच्छन्न। इहैवाग्ने अधि धारया र्यिं मा त्वा नि क्रंन्पूर्विचतों निकारिणः। क्ष्रत्रमंग्ने सुयमंमस्तु तुभ्यंमुपस्ता वंधतां ते अनिष्टतः। क्ष्रत्रणांग्ने स्वायुः स॰ रंभस्व मित्रेणांग्ने मित्र्धेये यतस्व। स्जातानांम्मध्यम्स्था एंधि राज्ञांमग्ने विह्व्यों दीदिहीह। अति॥२६॥

निहो अति स्रिधोऽत्यचितिमत्यरांतिमग्ने। विश्वा ह्यंग्ने दुरिता सहस्वाथास्मभ्य ए सहवीरा ए र्यि दाः। अनाधृष्यो जातवेदा अनिष्टृतो विराडंग्ने क्षत्रभृद्दीदिहीह। विश्वा आशाः प्रमुश्चन्मानुंषीर्भियः शिवाभिर्द्य परि पाहि नो वृधे। बृहंस्पते सवितर्बोधयैन् ए सर्शितं चित्संत्रा ए सर् शिंशाधि। वृधयैनम्महते सौभंगाय॥२७॥

विश्वं एन्मनुं मदन्तु देवाः। अमुत्रभूयादध् यद्यमस्य बृहंस्पते अभिशंस्तेरमुंश्चः। प्रत्यौहतामुश्विनां मृत्युमंस्माद्देवानांम भिषजा शचींभिः। उद्वयं तमंस्स्परि पश्यंन्तो ज्योतिरुत्तरम्। देवं देवत्रा सूर्यमगंन्म ज्योतिरुत्तमम्॥२८॥ हुमे शिवो अग्नेऽति सौभंगाय चतुंस्नि १ शच॥ 🗕 👚 💮 💮

ऊर्ध्वा अस्य स्मिधो भवन्त्यूर्ध्वा शुक्रा शोची १ ष्युग्नेः। सुमत्तेमा सुप्रतीकस्य सूनोः। तनूनपादसुरो विश्ववेदा देवो देवेषु देवः। पथ आनिक्त मध्या घृतेने। मध्या यज्ञं नक्षसे प्रीणानो नराश १ सो अग्ने। सुकृद्देवः संविता विश्ववारः। अच्छायमेति शवंसा घृतेनेडानो विह्वर्नमंसा। अग्नि इस्त्रे सुचो अध्वरेषु प्रयत्सुं। स यक्षदस्य महिमानमुग्नेः सः॥ २९॥

र्ड् मृन्द्रास्ं प्रयसंः। वसुश्चेतिष्ठो वसुधातमश्च। द्वारों देवीरन्वंस्य विश्वे व्रता दंदन्ते अग्नेः। उरुव्यचंसो धाम्ना पत्यंमानाः। ते अस्य योषंणे दिव्ये न योनांवुषासानक्तां। इमं यज्ञमंवतामध्वरं नंः। दैव्यां होतारावूर्ध्वमंध्वरं नो- ऽग्नेर्जिह्वाम्भि गृंणीतम्। कृणुतं नः स्विष्टिम्। तिस्रो देवीर्बर्हिरदः संदन्त्विडा सरस्वती॥३०॥

भारती। मही गृंणाना। तन्नस्तुरीपमद्भुतम्पुरुक्षु त्वष्टां सुवीरम्। रायस्पोषं वि ष्यंतु नाभिमस्मे। वनस्पतेऽवं सृजा ररांणस्त्मनां देवेषुं। अग्निरह्व्य शंमिता सूंदयाति। अग्ने स्वाहां कृणुहि जातवेद इन्द्रांय ह्व्यम्। विश्वं देवा ह्विरिदं र्जुषन्ताम्। हिर्ण्यगर्भः समेवर्तताग्रे भूतस्ये जातः पितरेकं आसीत्। स दोधार पृथिवीं द्याम्॥३१॥

उतेमां कस्मैं देवायं ह्विषां विधेम। यः प्राण्तो निमिष्तो महित्वैक इद्राजा जगंतो बुभूवं। य ईशें अस्य द्विपद्श्वतुंष्पदः कस्मै देवायं ह्विषां विधेम। य आत्मदा बंलदा यस्य विश्वं उपासंते प्रशिषं यस्यं देवाः। यस्यं छायामृतं यस्यं मृत्युः कस्मैं देवायं ह्विषां विधेम। यस्येमे हिमवंन्तो महित्वा यस्यं समुद्र रसयां सह॥३२॥

आहुः। यस्येमाः प्रदिशो यस्यं बाहू कस्मै देवायं ह्विषां विधेम। यं ऋन्दंसी अवसा तस्तभाने अभ्येक्षेताम्मनंसा रेजंमाने। यत्राधि सूर उदितौ व्येति कस्मै देवायं ह्विषां विधेम। येन द्यौरुग्रा पृथिवी चं दृढे येन सुवंः स्तभितं येन नाकः। यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवायं ह्विषां विधेम। आपो ह यन्मंहतीर्विश्वम्॥३३॥

आयन्दक्षं दर्धाना जनयंन्तीर्ग्निम्। ततो देवानां निरंवर्ततासुरेकः कस्मैं देवायं ह्विषां विधेम। यश्चिदापो महिना पूर्यपंश्यद्दक्षं दर्धाना जनयंन्तीर्ग्निम्। यो देवेष्विधं देव एक आसीत्कस्मै देवायं हविषां विधेम॥३४॥

अग्नेः स सरंस्वर्ती द्यार सुह विश्वश्चर्तुस्त्रिHरशश्च॥८॥॥**—————**[८]

आकूंतिमुग्निम्प्रयुज् स्वाहा मनों मेधामुग्निम्प्रयुज् इ स्वाहां चित्तं विज्ञांतम् ग्रिम्प्रयुज् र् स्वाहां वाचो विधृतिमुग्निम्प्रयुज् र् स्वाहाँ प्रजापंतये मनवे स्वाहाग्नये वैश्वान्राय स्वाहा विश्वं देवस्यं नेतुर्मर्तों वृणीत सख्यं विश्वं राय इंषुध्यसि चुम्नं वृंणीत पुष्यसे स्वाहा मा सु भिंत्था मा सु रिषो द॰हंस्व वीडयंस्व सु। अम्बं धृष्णु वीरयंस्व॥३५॥ अग्निश्चेदं केरिष्यथः। दृ हंस्व देवि पृथिवि स्वस्तयं आसुरी माया स्वधयां कृतासिं। जुष्टं देवानांमिदमंस्तु ह्व्यमिरेष्टा त्वमुदिहि युज्ञे अस्मिन्न्। मित्रैतामुखां तंपैषा मा भेंदि। पुतान्ते परिं ददाम्यभिंत्यै। द्वंन्नः सर्पिरांस्तिः प्रत्नो होता वरेण्यः। सहंसस्पुत्रो अद्भुतः। परंस्या अधि संवतोऽवंरा । अभ्या॥३६॥

त्र्। यत्राहमस्मि ता॰ अंव। प्रमस्याः परावतां रोहिदंश्व इहा गंहि। पुरीष्यः पुरुप्रियोऽग्ने त्वं तंरा मृधः। सीद त्वम्मातुरस्या उपस्थे विश्वान्यग्ने वयुनांनि विद्वान्। मैनांमुर्चिषा मा तपंसाभि शूंशुचोऽन्तरंस्या श्रुक्रज्योतिर्वि भांहि। अन्तरंग्ने रुचा त्वमुखायै सदंने स्वे। तस्यास्त्व श् हरंसा तपुञ्जातंवेदः शिवो भंव। शिवो भूत्वा मह्यंमुग्ने-ऽथो सीद शिवस्त्वम्। शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वां योनिंमिहासंदः॥३७॥

वीरयस्वा तपंन्विरश्तिश्री।।॥

यदंग्ने यानि कानि चा ते दारूणि द्ध्मिसं। तदंस्तु
तुभ्यमिद्धृतं तञ्ज्रंषस्व यविष्ठ्य। यदत्त्युंप्जिह्विका यद्वम्रो

तुभ्यमिद्धृतं तज्ज्ञंषस्व यविष्ठा। यदत्त्यंपजिह्विका यद्धम्रो अतिसर्पति। सर्वं तदंस्तु ते घृतं तज्ज्ञंषस्व यविष्ठा। रात्रिंश्रात्रिमप्रयावम्भर्न्तोऽश्वांयेव तिष्ठंते घासमस्मै। रायस्पोषंण समिषा मदन्तोऽग्रे मा ते प्रतिवेशा रिषाम। नाभा॥३८॥

पृथिव्याः संमिधानमग्निः रायस्पोषांय बृह्ते हंवामहे। इरम्मदम्बृहदुंक्थं यजंत्रं जेतांरमग्निम्पृंतनासु सासहिम्। याः सेनां अभीत्वंरीराव्याधिनी्रगंणा उत। ये स्तेना ये च तस्कंरास्ताः स्ते अग्नेऽपिं दधाम्यास्यें। दः ष्ट्रांभ्याम्मलिम्रू अम्भ्येस्तस्कंराः उत। हनूँभ्या १ स्तेनान्भंगवस्ता १ स्त्वं खांद सुखांदितान्। ये जनेषु मुलिम्लंबः स्तेनासुस्तस्कंरा वनैं। ये॥ ३९॥

कक्षेष्वघायवस्तारस्ते दधामि जम्भयोः। यो अस्मभ्यंमरातीयाद्यश्चं नो द्वेषंते जनः। निन्दाद्यो अस्मान् दिप्सांच सर्वं तम्मस्मसा कुरु। सर्शितं मे ब्रह्म सर्शितं वीर्यं बलम्। सर्शितं क्ष्रृतं जिष्णु यस्याहमस्मि पुरोहितः। उदेषाम्बाहू अंतिरमुद्धर्च उदू बलम्। क्षिणोमि ब्रह्मंणामित्रानुन्नंयामि॥४०॥

स्वार अहम्। दृशानो रुका उर्व्या व्यंद्यौदुर्मर्षमायुंः श्रिये रुचानः। अग्निर्मृतों अभवद्वयोभिर्यदेनं द्यौरजंनयत्सुरेताः। विश्वां रूपाणि प्रतिं मुश्चते कविः प्रासावीद्भद्रं द्विपदे चतुष्पदे। वि नाकंमख्यत्सिवृता वरेण्योऽनुं प्रयाणमुषसो वि राजिति। नक्तोषासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकर् समीची। द्यावा क्षामां रुकाः॥४१॥

अन्तर्वि भांति देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदाः। सुपूर्णी-ऽसि गुरुत्मांत्रिवृत्ते शिरों गायत्रं चक्षुः स्तोमं आत्मा सामं ते तुनूर्वामदेव्यम्बृहद्रथन्तरे पृक्षौ यंज्ञायज्ञियम्पुच्छुं छन्दा १ स्यङ्गानि धिष्णियाः शफा यजू १ षि नामं। सुपूर्णो ऽसि गुरुत्मान्दिवं गच्छ सुवंः पत॥४२॥

नाभा वने येनं यामि क्षामां रुक्तोंऽष्टात्रिरंशच॥10॥॥———[१०]

अग्ने यं यज्ञमंध्वरं विश्वतः परिभूरसिं। स इद्देवेषुं गच्छति। सोम् यास्ते मयोभुवं ऊतयः सन्तिं दाशुषें। ताभिनीऽविता भंव। अग्निर्मूर्धा भुवः। त्वं नः सोम् या ते धामानि। तत्संवितुर्वरेण्यम्भर्गो देवस्यं धीमहि। धियो यो नः प्रचोदयात्। अचित्ती यचंकृमा दैव्ये जने दीनैर्दक्षैः प्रभूती प्रषत्वतां।॥४३॥

देवेषुं च सवित्मांनुंषेषु च त्वं नो अत्रं सुवतादनांगसः। चोद्यित्री सूनृतांनां चेतंन्ती सुमतीनाम्। यृज्ञं देधे सरंस्वती। पावींरवी कन्यां चित्रायुः सरंस्वती वीरपंत्री धियं धात्। ग्राभिरच्छिंद्र शरण श्मजोषां दुराधर्षं गृणते शर्म यश्मत्। पूषा गा अन्वेतु नः पूषा रेक्ष्तत्वर्वतः। पूषा वाज श्मनोतु नः। शुक्रं ते अन्यद्यंज्तं ते अन्यत्॥४४॥

विषुंरूपे अहंनी द्यौरिवासि। विश्वा हि माया

अवंसि स्वधावो भुद्रा ते पूषित्रिह रातिरंस्तु। तेंऽवर्धन्त स्वतंवसो महित्वना नाकं तुस्थुरुरु चंक्रिरे सदः। विष्णुर्यद्धावृद्धृषंणम्मद्च्युतं वयो न सींद्रुत्रधिं ब्रहिषिं प्रिये। प्र चित्रमकं गृंणते तुराय मारुताय स्वतंवसे भरध्वम्। ये सहार्श्स सहंसा सहन्ते॥४५॥

रेजंते अग्ने पृथिवी मुखेभ्यः। विश्वे देवा विश्वे देवाः। द्यावां नः पृथिवी इम॰ सिभ्रम्द्य दिविस्पृशम्ं। यृज्ञं देवेषुं यच्छताम्। प्र पूर्वजे पितरा नव्यंसीभिर्गीभिः कृंणुध्व॰ सदंने ऋतस्यं। आ नों द्यावापृथिवी दैव्येन जनेन यातम्मिहं वां वरूथम्। अग्नि॰ स्तोमेन बोधय समिधानो अमर्त्यम्। ह्व्या देवेषुं नो दधत्। स हंव्यवाडमर्त्य उशिग्दूतश्चनोहितः। अग्निर्धिया समृंण्वति। शं नों भवन्तु वाजेवाजे॥४६॥

पूरुष्तवर्ता यज्ञतन्ते अन्यथ्सहंन्ते चनोहितोऽष्टौ चं॥11॥॥———[११]

विष्णोः क्रमोंऽसि दिवस्पर्यन्नंपृतेऽपेत् सिमंत्ं या जाता मा नों हिश्सीद्भुवा-ऽस्यांदित्यङ्गर्भिमन्द्रांग्री रोचनैकांदश॥11॥ विष्णोंरस्मिन् हुव्येतिं त्वाऽहं धीतिभि्र्होत्रां अष्टाचंत्वारिश्शत्॥48॥ विष्णोः क्रमोंऽसि स त्वन्नों अग्ने॥॥———[१२]

॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः॥

विष्णोः क्रमौंऽस्यभिमातिहा गांयत्रं छन्द आ रोह पृथिवीमनु वि क्रंमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः क्रमौंऽस्यभिशस्तिहा त्रेष्टुंभं छन्द आ रोहान्तरिक्षमनु वि क्रंमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः क्रमौंऽ स्यरातीयतो हन्ता जागंतं छन्द आ रोह दिव्मनु वि क्रंमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोः॥१॥

क्रमोऽसि शत्र्यतो ह्न्तानुंष्टुमुं छन्द आ रोह दिशोऽनु वि क्रमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मः। अक्रन्दद्गिः स्तनयंत्रिव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधंः समुञ्जन्न। सद्यो जंजानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदंसी भानुनां भात्यन्तः। अग्नैंऽभ्यावर्तित्रभि न आ वर्तस्वायुषा वर्चसा सन्या मेधयां प्रजया धनेन। अग्नै॥२॥

अङ्गिरः शतं ते सन्त्वावृतः सहस्रं त उपावृतः। तासाम्पोषंस्य पोषंण पुनेनी नृष्टमा कृषि पुनेनी र्यिमा कृषि। पुनेरूजी नि वेर्तस्व पुनेरग्न इषायुंषा। पुनेनः पाहि विश्वतंः। सह रय्या नि वंर्तस्वाग्ने पिन्वंस्व धारंया। विश्वपित्नंया विश्वतस्परिं। उद्तेत्तमं वंरुण पार्शमस्मदवांधमम्॥३॥

वि मध्यमः श्रंथाय। अथां वयमांदित्य व्रते तवानांगसो अदितये स्याम। आ त्वांहार्षम्नतरंभूर्ध्रुवस्तिष्ठाविंचाचितः। विशंस्त्वा सर्वा वाञ्छन्त्वस्मित्राष्ट्रमधि श्रय। अग्रं बृहत्रुषसांमूर्ध्वो अस्थान्निर्जिग्मवान्तमंसो ज्योतिषागांत्। अग्निर्भानुना रुशंता स्वङ्ग आ जातो विश्वा सद्मान्यप्राः। सीद त्वम्मातुरस्याः॥४॥

उपस्थे विश्वांन्यग्ने वयुनांनि विद्वान्। मैनांमुर्चिषा मा तपंसाभि शूंशुचोऽन्तरंस्याः शुक्रज्योंतिर्वि भांहि। अन्तरंग्ने रुचा त्वमुखाये सदेने स्वे। तस्यास्त्वः हरंसा तपुञ्जातंवेदः शिवो भंव। शिवो भूत्वा मह्यंमुग्नेऽथों सीद शिवस्त्वम्। शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वं योनिंमिहासंदः। हुःसः शुंचिषद्वसुंरन्तिरक्षसद्धोतां वेदिषदितिंथिर्दुरोणसत्। नृषद्वंरसदेत्सद्धोंम्सद्जा गोजा ऋत्जा अंद्रिजा ऋतम्बृहत्॥५॥ दिवमनु वि ऋंमस्व निर्भक्तः स यं द्विष्मो विष्णोर्धनेनाग्नेऽधुमम्स्याः शुंचिषथ्योडंश

五112111

दिवस्परि प्रथमं जंज्ञे अग्निर्स्मिद्धितीयम्परि जातवेदाः। तृतीयमप्सु नृमणा अजंस्रमिन्धान एनं जरते स्वाधीः। विद्या ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्या ते सद्म विभृतम्पुरुत्रा। विद्या ते नामं पर्मं गुहा यद्धिद्या तमुत्सं यतं आज्गन्थं। समुद्रे त्वां नृमणां अप्स्वन्तर्नृचक्षां ईधे दिवो अंग्न ऊधन्नं। तृतीयै त्वा॥६॥

रजंसि तस्थिवा संमृतस्य योनौं मिह्षा अहिन्वन्न्। अर्न्नन्दद्गिः स्तनयंत्रिव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समुञ्जन्न्। सद्यो जंज्ञानो वि हीमिद्धो अख्यदा रोदंसी भानुनां भात्यन्तः। उशिक्पांवको अर्तिः सुमेधा मर्तेष्वग्निर्मृतो निधायि। इयंर्ति धूममंरुषम्भरिभृदुच्छुकेणं शोचिषा द्यामिनंक्षत्। विश्वंस्य केतुर्भृवंनस्य गर्भ आ॥७॥

रोदंसी अपृणाङ्गायंमानः। वीडुं चिदद्रिमभिनत्परायञ्जना यद्ग्रिमयंजन्त पश्चं। श्रीणामुंदारो धुरुणों रयीणाम्मंनीषाणाम्प्राप सोमंगोपाः। वसौंः सूनुः सहसो अप्सु राजा वि भात्यग्रं उषसांमिधानः। यस्ते अद्य कृणवद्भद्रशोचेऽपूपं देव घृतवन्तमग्ने। प्र तं नेय प्रत्रां वस्यो अच्छाभि द्युम्नं देवभक्तं यविष्ठ। आ॥८॥

तम्भंज सौश्रव्सेष्वंग्न उक्थउंक्थ् आ भंज श्रस्यमांने। प्रियः सूर्ये प्रियो अग्ना भंवात्युज्ञातेनं भिनद्दुज्जनिंत्वैः। त्वामंग्ने यजंमाना अनु द्यून् विश्वा वसूंनि दिधरे वार्याणि। त्वयां सह द्रविणिमच्छमाना व्रजं गोमंन्तमुशिजो वि वंव्रुः। दृशानो रुका उर्व्या व्यंद्यौदुर्मर्षमायुंः श्रिये रुचानः। अग्निर्मृतों अभवद्वयोंभिर्यदेनं द्यौरजंनयत्सुरेतौः॥९॥

वृतीयं त्वा गर्भ आ यंविष्ठा यक्तारि चारा॥———[२] अन्नप्तेऽन्नस्य नो देह्यनमीवस्यं शुष्मिणंः। प्रप्रंदातारं तारिष ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे। उदं त्वा विश्वं देवा अग्ने भरंन्तु चित्तिंभिः। स नो भव शिवतंमः सुप्रतीको विभावसः। प्रेदंग्ने ज्योतिष्मान् याहि शिविभिर्चिभिस्त्वम्। बृहद्भिर्मानुभिर्मास्नमा हिर्स्सीस्तुन्वा प्रजाः। समिधाग्निं दंवस्यत घृतैर्बोधयतातिंथिम्। आ॥१०॥

अस्मिन् ह्व्या जुंहोतन। प्रप्रायम्ग्निर्भरतस्यं शृण्वे वि यत्सूर्यो न रोचंते बृहद्भाः। अभि यः पूरुम् पृतंनासु तस्थौ दीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नंः। आपो देवीः प्रति गृह्णीत् भस्मैतत्स्योने कृणुष्व १ सुरुभावं लोके। तस्मै नमन्तां जनयः सुपर्वीम्मितेवं पुत्रम्बिंभृता स्वेनम्। अप्स्वंग्ने सिध्ष्टवं॥११॥

सौषंधीरनं रुध्यसे। गर्भे सञ्जायसे पुनः। गर्भो अस्योषंधीनां गर्भो वनस्पतीनाम्। गर्भो विश्वंस्य भूतस्याग्ने गर्भो अपामंसि। प्रसद्य भरमंना योनिमपश्चं पृथिवीमंग्ने। स्रमुज्यं मातृभिस्तवं ज्योतिष्मान्पुन्रासंदः। पुनंरासद्य सदेनमपश्चं पृथिवीमंग्ने। शेषे मातुर्यथोपस्थेऽन्तर्स्या शिवतंमः। पुनंस्ज्जी॥१२॥

नि वर्तस्व पुनंरग्न इषायुंषा। पुनंनः पाहि विश्वतः। सह रय्या नि वर्तस्वाग्ने पिन्वंस्व धारंया। विश्वपिन्नंया विश्वतस्परि। पुनंस्त्वादित्या रुद्रा वसंवः सिनंन्थताम्पुनंर्ब्रह्माणों वसुनीथ युज्ञैः। घृतेन त्वं तनुवों वर्धयस्व सृत्याः संन्तु यजंमानस्य कामाः। बोधां नो अस्य वर्चसो यविष्ठ मश्हिष्ठस्य प्रभृंतस्य स्वधावः। पीयंति त्वो

अनुं त्वो गृणाति वृन्दार्रुस्ते तुनुवं वन्दे अग्ने। स बोधि सूरिर्म्घवां वसुदावा वसुंपतिः। युयोध्यंस्मद्वेषा १३॥

आ तबोर्जाऽनु षोडंश च॥३॥॥———[3]

अपेत वीत वि चं सर्पतातो येऽत्र स्थ पुंराणा ये च नूतंनाः। अदांदिदं यमोऽवसानंम्पृथिव्या अऋंत्रिमम् पितरो लोकमंस्मै। अग्नेर्भस्मौस्यग्नेः पुरीषमसि संज्ञानंमसि काम्धरंणम्मयि ते काम्धरंणम्भूयात्। सं या वंः प्रियास्तनुवः सम्प्रिया हृंदयानि वः। आत्मा वो अस्तु॥१४॥

सिम्नियः सिम्नियास्त्नुवो मर्म। अय सो अग्नियिस्मिन्त्सोम्। सुतं द्वे जठरे वावशानः। सहस्त्रियं वाजमत्यं न सिति सस्वान्त्सन्त्स्तूयसे जातवेदः। अग्ने दिवो अर्णमच्छां जिगास्यच्छां देवा र ऊचिषे धिष्णिया ये। याः प्रस्तांद्रोचने सूर्यस्य याश्चावस्तांदुप्तिष्ठंन्त आपंः। अग्ने यत्ते दिवि वर्चः पृथिव्यां यदोषंधीषु॥१५॥

अप्सु वां यजत्र। येनान्तरिक्षमुर्वात्तन्थं त्वेषः स भानुर्रण्वो नृचक्षाः। पुरीष्यांसो अग्नयः प्रावणिभिः सजोषंसः। जुषन्ताः ह्व्यमाहुंतमनमीवा इषो महीः। इडांमग्ने पुरुदश्सरं स्निं गोः शंश्वत्तमः हवंमानाय साध। स्यान्नः सुनुस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमृतिर्भूत्वस्मे। अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः। तं जानन्न॥१६॥

अ्ग्न आ रोहाथां नो वर्धया र्यिम्। चिदंसि तयां देवतंयाऽ देवतंयाङ्गिर्स्वद्भुवा सींद परिचिदंसि तयां देवतंयाऽ ङ्गिर्स्वद्भुवा सींद लोकम्पृंण छिद्रम्पृणाथों सीद शिवा त्वम्। इन्द्राग्नी त्वा बृह्स्पतिरस्मिन् योनांवसीषदन्न। ता अस्य सूदंदोहसः सोमई श्रीणन्ति पृश्नंयः। जन्मं देवानां विश्नंस्निष्वा रोचने दिवः॥१७॥

सितं सं कंत्पेथा समितं यो रोचिष्णू सुंमनस्यमानी। इष्मूर्जम्भि संवसानो सं वाम्मना से सं व्रता समुं चित्तान्याकं रम्। अग्ने पुरीष्याधिपा भवा त्वं नेः। इष्मूर्जं

अस्त्वोषंधीषु जानन्नष्टाचंत्वारि श्शच॥४॥

यजंमानाय धेहि। पुरीष्यंस्त्वमंग्ने रियमान्यंष्टिमार अंसि। शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वां योनिमिहासंदः। भवंतं नः समनसौ समोकसौ॥१८॥

अरेपसौं। मा यज्ञ हि है सिष्टं मा यज्ञ पंतिं जातवेदसौ

शिवौ भंवतम् इ नंः। मातेवं पुत्रम्पृंथिवी पुरीष्यंमग्निः स्वे योनांवभारुखा। तां विश्वैर्देवैर्ऋतुभिः संविदानः प्रजापंतिर्विश्वकंमा वि मुंश्रतु। यदस्य पारे रजंसः शुकं ज्योतिरजायत। तन्नः पर्षदित द्विषोऽग्ने वैश्वानर् स्वाहाँ। नमः सु ते निर्ऋते विश्वरूपे॥१९॥

अयस्मयं वि चृंता बन्धमेतम्। यमेन् त्वं यम्यां संविदानोत्तमं नाक्मिधं रोहयेमम्। यत्तं देवी निर्ऋतिरा बबन्ध दामं ग्रीवास्वंविचर्त्यम्। इदं ते तिद्व ष्याम्यायुंषो न मध्यादथां जीवः पितुमंद्धि प्रमुंक्तः। यस्यांस्ते अस्याः ऋूर आसञ्ज्होम्येषाम्बन्धानांमवसर्जनाय। भूमिरितिं त्वा जनां विदुर्निर्ऋतिः॥२०॥

इति त्वाहम्परि वेद विश्वतः। असुन्वन्तमयंजमानमिच्छ स्तेनस्येत्यां तस्करस्यान्वेषि। अन्यमस्मिदिच्छ् सा तं इत्या नमो देवि निर्ऋते तुभ्यंमस्तु। देवीमहं निर्ऋतिं वन्दंमानः पितेवं पुत्रं दंसये वचोभिः। विश्वस्य या जायंमानस्य वेद् शिरंःशिरः प्रतिं सूरी वि चंष्टे। निवेशंनः संगमनो वसूनां विश्वां रूपाभि चंष्टे॥२१॥ शवींभिः। देव इंव सिवता सत्यधर्मेन्द्रो न तंस्थौ सम्रे पंथीनाम्। सं वंरत्रा दंधातन् निराहावान्कृंणोतन। सिश्चामंहा अवटमुद्रिणं वयं विश्वाहादंस्तमिक्षंतम्। निष्कृंताहावमवट १ सुंवर्त्र १ सुंवेचनम्। उद्रिण १ सिश्चे अिक्षंतम्। सीरां युअन्ति क्वयों युगा वि तंन्वते पृथंक्। धीरां देवेषुं सुम्नया। युनक्त् सीरा वि युगा तंनोत कृते योनों वपतेह॥२२॥

बीजम्। गिरा चं श्रुष्टिः सभरा असंन्नो नेदीय इत्सृण्यां पक्षमायंत्। लाङ्गंलम्पवीरवः सुशेवः सुमृतित्संरु। उदित्कृषित् गामविम्प्रफर्व्यं च पीवरीम्। प्रस्थावंद्रथ्वाहंनम्। श्रुनं नः फाला वि तुंदन्तु भूमिः श्रुनं कीनाशां अभियन्तु वाहान्। श्रुनम्पर्जन्यो मधुना पर्योभिः श्रुनांसीरा श्रुनम्समासुं धत्तम्। कामं कामदुघे धुक्ष्व मित्राय वर्रुणाय च। इन्द्रायाग्रये पूष्ण ओषधीभ्यः प्रजाभ्यः। घृतेन सीता मधुना समेक्ता विश्वदिवरनुंमता मुरुद्धिः। ऊर्जस्वती पर्यसा पिन्वमानास्मान्त्सीते पर्यसाभ्यावंवृत्स्व॥२३॥

समोंकसौ विश्वरूपे विदुर्निर्ऋतिर्भि चंष्ट इह मित्राय द्वाविर्शितिश्वापा॥——[५] या जाता ओषंधयो देवेभ्यंस्त्रियुगम्पुरा। मन्दांमि बुभूणांमहर शृतं धामांनि सृप्त चं। शृतं वो अम्ब धामांनि सृहस्रमुत वो रुहं। अथां शतऋत्वो यूयिममं में अगृदं कृत। पुष्पांवतीः प्रसूवंतीः फुलिनीरफुला उत। अश्वां इव सृजित्वंरीर्वीरुधंः पारियष्णवंः। ओषधीरितिं मातरस्तद्वों देवीरुपं ब्रुवे। रपार्श्स विघृतीरित् रपंः॥२४॥

चातयंमानाः। अश्वत्थे वो निषदंनम्पूर्णे वो वस्तिः कृता। गोभाज इत्किलांसथ यत्सनवंथ पूर्रुषम्। यद्हं वाजयंत्रिमा ओषंधीर्हस्तं आद्धे। आत्मा यक्ष्मंस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा। यदोषंधयः संगच्छंन्ते राजांनः समिताविव। विप्रः स उच्यते भिषग्रंक्षोहामीवचातंनः। निष्कृंतिर्नामं वो माताथां यूयः स्थ संकृंतीः। सुराः पंतित्रणीः॥२५॥

स्थन यदामयंति निष्कृत। अन्या वो अन्यामंवत्वन्यान्यस्या उपावत। ताः सर्वा ओषंधयः संविदाना इदम्मे प्रावंता वर्चः। उच्छुष्मा ओषंधीनां गावो गोष्ठादिवेरते। धनः सिन्ध्यन्तीनामात्मानं तवं पूरुष। अति विश्वाः परिष्ठाः स्तेन इंव ब्रजमंत्रमुः। ओषंधयः प्राचुंच्यवुर्यत् किं चं तनुवाः रपः। याः॥२६॥

त् आतस्थुरात्मानं या आविविश्ः पर्रःपरुः। तास्ते यक्ष्मं वि बाधन्तामुग्रो मध्यमशीरिव। साकं यक्ष्म प्र पंत श्येनेन किकिदीविना। साकं वातंस्य प्राज्यां साकं नंश्य निहाकया। अश्वावती १ सोमवतीमूर्जयंन्तीमुदोजसम्। आ वित्सि सर्वा ओषधीरस्मा अरिष्टतातये। याः फलिनीर्या अंफला अंपुष्पा याश्चं पुष्पिणीः। बृहस्पतिंप्रसूतास्ता नो मुश्चन्त्व १ हं सः। याः॥२७॥

ओषंधयः सोमंराज्ञीः प्रविष्टाः पृथिवीमन्। तासां त्वमंस्युत्तमा प्र णों जीवातंवे सुव। अवपतंन्तीरवदन्दिव ओषंधयः परि। यं जीवमश्रवांमहै न स रिष्याति पूर्रुषः। याश्चेदम्पशृण्वन्ति याश्चं दूरम्परागताः। इह संगत्य ताः सर्वा अस्मै सं दंत्त भेषजम्। मा वो रिषत्खनिता यस्मै चाहं खनांमि वः। द्विपचतुंष्पदस्माक सर्वमस्त्वनांतुरम्। ओषंधयः सं वंदन्ते सोमेन सह राज्ञां। यस्मैं करोति ब्राह्मणस्त रांजन्पारयामसि॥२८॥

रपंः पत्तित्रणीर्या अरहंसो याः खनांमि वोऽष्टादंश च॥६॥॥————[६]

मा नों हिश्सीज्ञनिता यः पृंथिव्या यो वा दिवर्श

स्त्यधंर्मा ज्ञानं। यश्चापश्चन्द्रा बृंह्तीर्ज्ञान् कस्मैं देवायं हिवणं विधेम। अभ्यावंतस्व पृथिवि यज्ञेन् पर्यंसा सह। व्यां ते अग्निरिष्तोऽवं सर्पत्। अग्ने यत्ते शुक्रं यच्नद्रं यत्पूतं यद्यज्ञियम्। तद्देवभ्यों भरामिस। इष्मूर्जमहिम्त आ॥२९॥

द्द ऋतस्य धाम्नो अमृतंस्य योनैंः। आ नो गोषुं विश्वत्वौषंधीषु जहांमि सेदिमनिंराममींवाम्। अभ्रे तव श्रवो वयो मिहं भ्राजन्त्यर्चयो विभावसो। बृहंद्भानो शवंसा वाजंमुक्थ्यं दधांसि दाशुषं कवे। इर्ज्यन्नंभ्रे प्रथयस्व जन्तुभिर्स्मे रायो अमर्त्य। स दंर्श्वतस्य वपुंषो वि राजसि पृणिक्षं सान्सि॰ र्यिम्। ऊर्जो नपाञ्चातंवेदः सुश्कितिभूर्मन्दंस्व॥३०॥

धीतिभिर्हितः। त्वे इषः सं देधुर्भूरिरेतसश्चित्रोतंयो वामजाताः। पावकवंर्चाः शुक्तवंर्चा अनूनवर्चा उदियर्षि भानुनां। पुत्रः पितरां विचर्त्रुपावस्युभे पृणक्षि रोदंसी। ऋतावानम्महिषं विश्वचंर्षणिम्ग्निश् सुम्नायं दिधरे पुरो जनाः। श्रुत्कर्णश् सुप्रथंस्तमन्त्वा गिरा दैव्यम्मानुषा युगा। निष्कृतरिमध्वरस्य प्रचेतस्ं क्षयंन्त्र राधंसे महे। रातिम्भृगूंणामुशिजंं क्विकंतुम्पृणिक्षं सान्सिम्॥३१॥

र्यिम्। चितः स्थ परिचितं ऊर्ध्वचितः श्रयध्वं तयां देवतंयाङ्गिर्स्वद् ध्रुवाः सींदत। आ प्यांयस्व समेतु ते विश्वतः सोम् वृष्णियम्। भवा वाजंस्य संग्थे। सं ते पया सिम् सम् यन्तु वाजाः सं वृष्णियान्यभिमातिषाहः। आप्यायंमानो अमृतांय सोम दिवि श्रवा स्युत्तमानि धिष्व॥३२॥

आ मन्दंस्व सानुसिमेकाृत्रचंत्वारिर्श्शचं॥७॥॥———[७]

अभ्यंस्थाद्विश्वाः पृतंना अरांतीस्तद्ग्निरांह् तद् सोमं आह। बृह्स्पतिः सिवता तन्मं आह पुषा मांधात्सुकृतस्यं लोके। यदक्रेन्दः प्रथमं जायंमान उद्यन्त्संमुद्रादुत वा प्रीषात्। श्येनस्यं पृक्षा हरिणस्यं बाहू उपंस्तुतं जिनंम तत्ते अर्वत्र। अपाम्पृष्ठमंसि योनिर्ग्नेः संमुद्रम्भितः पिन्वंमानम्। वर्धमानम्महः॥३३॥

वयमानम्मृहः॥ ३३॥

आ च् पुष्कंरं दिवो मात्रंया वृरिणा प्रंथस्व। ब्रह्मं जज्ञानम्प्रंथमम्पुरस्ताद्वि सीमृतः सुरुचों वेन आंवः। स बुध्नियां उपमा अंस्य विष्ठाः सृतश्च योनिमसंतश्च विवंः। हिर्ण्यगर्भः समंवर्तताग्रं भूतस्यं जातः पित्रिकं आसीत्। स दांधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मैं देवायं हिवषां विधेम। द्रप्सश्चंस्कन्द पृथिवीमन्॥३४॥

द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः। तृतीयं योनिमनुं संचर्रन्तं द्रप्सं जुंहोम्यनुं सप्त होत्राः। नमों अस्तु स्पॅभ्यो ये के चं पृथिवीमनुं। ये अन्तरिक्षे ये दिवि तेभ्यः स्पॅभ्यो नमः। येऽदो रोचने दिवो ये वा सूर्यस्य रिश्मिषुं। येषांमुप्सु सदः कृतं तेभ्यः स्पॅभ्यो नमः। या इषंवो यातुधानांनां ये वा वनस्पती रुर्नु। ये वांवटेषु शेरते तेभ्यः स्पॅभ्यो नमः॥३५॥

म्होऽनुं यातुधानांनामेकांदश च॥८॥॥———[८]

ध्रुवासि ध्रुणास्तृंता विश्वकंर्मणा सुकृंता। मा त्वां समुद्र उद्वंधीन्मा सुपूर्णोऽव्यंथमाना पृथिवीं हर्ह। प्रजापंतिस्त्वा सादयतु पृथिव्याः पृष्ठे व्यचंस्वतीम्प्रथंस्वतीम्प्रथोऽसि पृथिव्यंसि भूरसि भूमिरस्यदिंतिरसि विश्वधाया विश्वंस्य भुवंनस्य धूर्त्री पृथिवीं यंच्छ पृथिवीं हर्ह पृथिवीं मा हिर्सीविश्वंस्मे प्राणायांपानायं व्यानायोदानायं प्रतिष्ठाये॥३६॥ चरित्रांयाग्निस्त्वाभि पांतु मह्या स्वस्त्या छुर्दिषा शंतंमेन् तयां देवतंयाङ्गिर्स्वद्भुवा सींद। काण्डांत्काण्डात् प्ररोहंन्ती पर्रुषःपरुषः परिं। एवा नों दूर्वे प्र तंनु सहस्रेण शृतेनं च। या शृतेनं प्रतनोषिं सहस्रेण विरोहंसि। तस्यांस्ते देवीष्टके विधेमं ह्विषां व्यम्। अषांढासि सहंमाना सहस्वारातीः सहंस्वारातीयतः सहंस्व पृतंनाः सहंस्व पृतन्यतः। सहस्रंवीर्या॥३७॥

असि सा मां जिन्व। मधु वातां ऋतायते मधुं क्षरिन्ति सिन्धंवः। माध्वींर्नः सन्त्वोषंधीः। मधु नक्तंमुतोषिस् मधुंमृत्पार्थिव् रज्ञःं। मधु द्यौरंस्तु नः पिता। मधुंमान्नो वनस्पित्मधुंमा अस्तु सूर्यः। माध्वीर्गावो भवन्तु नः। मही द्यौः पृंथिवी चं न इमं यज्ञिमिंमिक्षताम्। पिपृतां नो भरींमिनः। तिद्वष्णौः पर्मम्॥३८॥

पुद सदां पश्यन्ति सूरयंः। दिवीव चक्षुरातंतम्। ध्रुवासिं पृथिवि सहंस्व पृतन्यतः। स्यूता देवेभिर्मृतेनागाः। यास्ते अग्ने सूर्ये रुचं उद्यतो दिवंमात्नवन्तिं रृष्टिमभिः। ताभिः सर्वाभी रुचे जनांय नस्कृधि। या वो देवाः सूर्ये रुचो

गोष्वश्वेषु या रुचंः। इन्द्राँग्री ताभिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते। विराट॥३९॥

ज्योतिरधारयत्समाङ्ग्रोतिरधारयत्स्वराङ्ग्रोतिरधारयत्। अग्ने युक्ष्वा हि ये तवाश्वांसो देव साधवः। अरं वहंन्त्याशवः। युक्ष्वा हि देवहूर्तमा् अश्वारं अग्ने रथीरिव। नि होतां पूर्व्यः सदः। द्रप्सश्चंस्कन्द पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः। तृतीयं योनिमनुं संचरंन्तं द्रप्सं जुंहोम्यनुं सप्त॥४०॥

होत्राः। अभूदिदं विश्वंस्य भुवंनस्य वाजिनमुग्नेवैश्वान्रस्यं च। अग्निज्योतिषा ज्योतिष्मानुक्यो वर्चसा वर्चस्वान्। ऋचे त्वां रुचे त्वा समित्स्रंवन्ति सरितो न धेनाः। अन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः। घृतस्य धारां अभि चांकशीमि। हिर्ण्ययो वेत्सो मध्यं आसाम्। तस्मिन्त्सुपूर्णो मंधुकृत्कुंलायी भजंन्नास्ते मधुं देवताभ्यः। तस्यांसते हर्रयः सप्त तीरे स्वधां दुहांना अमृतंस्य धाराम्॥४१॥

प्रितृष्ठार्थं सहस्रंवीर्या पर्मं विरादथ्स तीरे चत्वारि चाडा॥———[१]

आदित्यं गर्भम्पयंसा समुअन्त्सृहस्रंस्य प्रतिमां

विश्वरूपम्। परि वृङ्गिः हरसा माभि मृक्षः शतायुषं कृणुहि

चीयमानः। इमं मा हि रसीर्द्धिपादेम्पशूनार सहसाक्ष्म मेध आ चीयमानः। मयुमारण्यमनुं ते दिशामि तेन चिन्वानस्तनुवो नि षीद। वार्तस्य प्राज्ञिं वर्रुणस्य नाभिमश्वं जज्ञानर संरिरस्य मध्ये। शिशुं नदीनार हरिमद्रिंबुद्धमग्रे मा हिर्रसीः॥४२॥

प्रमे व्योमन्। इमं मा हिर्सीरेकंशफम्पशूनां कंनिकृदं वाजिनं वाजिनेषु। गौरमारण्यमनुं ते दिशामि तेनं चिन्वानस्तनुवो नि षींद। अजस्त्रमिन्दुंमरूषम्भुरण्युम्ग्निमींडे पूर्वचित्तौ नमोभिः। स पर्वभिर्ऋतुशः कल्पमानो गां मा हिर्सीरदितिं विराजम्। इमर संमुद्रर शृतधारमुत्सं व्यच्यमानम्भुवनस्य मध्ये। घृतं दुहानामदितिं जनायाग्ने मा॥४३॥

हिर्सीः प्रमे व्योमत्र्। गुवयमार्ण्यमन् ते दिशामि तेनं चिन्वानस्तन्वो नि षीद। वर्क्षत्रिं त्वष्टुर्वरुणस्य नाभिमविं जज्ञानाः रजसः परस्मात्। महीः साहस्रीमस्ररस्य मायामग्रे मा हिर्सीः पर्मे व्योमत्र्। इमामूर्णायुं वरुणस्य मायां त्वचंम्पशूनां द्विपदां चतुंष्पदाम्। त्वष्टुंः प्रजानां प्रथमं ज्ञिनत्रमग्ने मा हि सीः पर्मे व्योमत्र्। उष्ट्रंमार्ण्यमनुं॥४४॥ ते दिशामि तेनं चिन्वानस्तनुवो नि षीद। यो अग्निरग्नेस्तप्सोऽधि जातः शोचौत्पृथिव्या उत वा दिवस्परिं। येनं प्रजा विश्वकंमा व्यानद्गमंग्ने हेडः परिं ते वृणक्तु। अजा ह्यंग्नेरजंनिष्ट गर्भात्सा वा अपश्यज्ञनितार्मग्रे। तया रोहंमायन्नुप मेध्यांसस्तयां देवा देवतामग्रं आयन्न। शर्भमार्ण्यमनुं ते दिशामि तेनं चिन्वानस्तनुवो नि षीद॥४५॥

अग्ने मा हि९ंसीरग्ने मोष्ट्रंमार्ण्यमनुं शर्भं नवं च॥10॥ आदित्यिम्मं द्विपादंम्म्युं वात्स्यार्श्वमिममेकेशफङ्गौरमजंस्रङ्गव्यं वर्र्कत्रिमविमिमामूणीयुमुष्टृं यो अग्निर्ग्नेः शर्भम्॥॥[१०]

इन्द्रौग्नी रोचना दिवः पिर् वाजेषु भूषथः। तद्वौं चेति प्र वीर्यम्। श्रथंद्वृत्रमुत संनोति वाजिमन्द्रा यो अग्नी सहंरी सपर्यात्। इरज्यन्तां वस्रव्यंस्य भूरेः सहंस्तमा सहंसा वाजियन्तौ। प्र चंर्षणिभ्यंः पृतना हवेषु प्र पृंथिव्या रिरिचाथे दिवश्चं। प्र सिन्धुंभ्यः प्र गिरिभ्यों महित्वा प्रेन्द्रौग्नी विश्वा भुवनात्यन्या। मरुतो यस्य हि॥४६॥

क्षयें पाथा दिवो विमहसः। स सुंगोपातमो जनः। युज्ञैर्वा

यज्ञवाहसो विप्रंस्य वा मतीनाम्। मरुंतः शृणुता हवम्ँ। श्रियसे कम्भानुभिः सम्मिंमिक्षिरे ते रिष्मिभिस्त ऋकंभिः सुखादयः। ते वाशींमन्त इष्मिणो अभीरवो विद्रे प्रियस्य मारुंतस्य धाम्नः। अवं ते हेड उद्त्वमम्। कयां निश्चित्र आभ्वदूती सदावृधः सखाँ। कया शिचेष्ठया वृता।॥४७॥

को अद्य युंङ्के धुरि गा ऋतस्य शिमीवतो भामिनों दुर्हणायून्। आसन्निषून् हृत्स्वसो मयोभून् य एषाम् भृत्यामृणधत्स जीवात्। अग्ने नया देवाना् शं नो भवन्तु वाजेवाजे। अप्स्वंग्ने सिधृष्टव सौषंधी्रन् रुध्यसे। गर्भे सञ्जायसे पुनः। वृषां सोम द्युमा असि वृषां देव वृषंव्रतः। वृषा धर्माण दिधषे। इमं में वरुण तत्त्वां यामि त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्ने॥४८॥

हि वृता म् एकांदश च॥11॥॥———[११]

अपां त्वेमंत्रयं पुरो भुवः प्राचीं ध्रुविक्षितिस्यिविरिन्द्राँग्री मा छन्दं आशुस्त्रिवृद्ग्नेर्भागीं-ऽस्येकयेययमेव सा याग्ने जातानृग्निर्वृत्राणि त्रयोदश॥13॥ अपां त्वेन्द्राँग्री इयमेव देवतांता षद्गिर्श्शत्॥36॥ अपां त्वेमंन् ह्विषा वर्धनेन॥॥———[१२]

॥तृतीयः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे तृतीयः प्रश्नः॥

अपां त्वेमंन्थ्सादयाम्यपां त्वोद्मंन्थ्सादयाम्यपां त्वा भरमंन्थ्सादयाम्यपां त्वा ज्योतिषि सादयाम्यपां त्वायेने सादयाम्यण्वे सदेने सीद समुद्रे सदेने सीद सिल्ले सदेने सीदापां क्षयें सीदापाः सिधिष सीदापां त्वा सदेने सादयाम्यपां त्वां सूधस्थें सादयाम्यपां त्वा पुरीषे सादयाम्यपां त्वा योनौं सादयाम्यपां त्वा पार्थिसे सादयामि गायत्री छन्दंश्लिष्टुप्छन्दो जर्गती छन्दोऽनुष्टुप्छन्देः पङ्किश्छन्देः॥१॥

योनौ पश्चंदश च॥१॥॥

-[8]

अयम्पुरो भुवस्तस्यं प्राणो भौवायनो वंसन्तः प्राणायनो गांयत्री वांसन्ती गांयत्रियै गांयत्रं गांयत्रादुंपा १ शु-रुंपा १ शोस्त्रिवृत्रिवृतों रथंत्र १ रंथंत्राद्वसिष्ठ ऋषिः प्रजापंतिगृहीतया त्वयाँ प्राणं गृह्णामि प्रजाभ्योऽयं दंक्षिणा विश्वकर्मा तस्य मनों वैश्वकर्मणं ग्रीष्मो मानसिस्त्रिष्ठुग्ग्रैष्मी त्रिष्ठुभं ऐडमैडादंन्तर्यामौ ८न्तर्यामात् पंश्चद्शः पंश्चद्शाद्बृहद्वृंह्तो भ्रद्धांज् ऋषिः प्रजापंतिगृहीतया त्वया मनः॥२॥

गृह्णामि प्रजाभ्योऽयम्पश्चाद्विश्वव्यंचास्तस्य चक्षंवेश्वव्यच्सं वर्षाणि चाक्षुषाणि जगती वार्षी जगत्या ऋक्षंममृक्षंमाच्छुकः शुक्राथ्संप्तद्शः संप्तद्शाद्वेरूपं वैरूपाद्विश्वामित्र ऋषिः

शुक्राध्सप्तद्शः सप्तद्शाद्धरूप वरूपाद्धश्वामत्र ऋषिः प्रजापितगृहीतया त्वया चक्षुंगृह्णामि प्रजाभ्यं इदम्नत्राध्सुवस्तर श्रोत्रर्थं सौवर श्रारच्छ्रौत्र्यंनुष्टुप्छांर्द्यंनुष्टुभंः स्वार्थं स्वारान्मन्थी मन्थिनं एकविरश एकविरशाद्वैराजं

त्वया श्रोत्रं गृह्णामि प्रजाभ्यं इयमुपरि मृतिस्तस्यै वाङ्गाती हेम्नतो वाँच्यायनः पङ्किर्हेम्नती पङ्की निधनंवन्निधनंवत आग्रयण आंग्रयणात्रिणवत्रयस्त्रिष्शौ

वैराजाञ्जमदंग्निर्ऋषिः प्रजापंतिगृहीतया॥३॥

निधनंबिन्धिनंबत आग्रयण आँग्रयणात्रिंणवत्रयस्त्रिष्शौ त्रिंणवत्रयस्त्रिष्शाभ्यार्थ शाक्तररैवते शांकररैवताभ्यां विश्वकर्मर्षिः प्रजापंतिगृहीतया त्वया वार्चं गृह्णामि प्रजाभ्यः॥४॥

त्वया मनी जुमदेशिर्ऋषिः प्रजापंतिगृहीतया त्रिर्श्यचं॥२॥॥———[२] प्राची दिशां वस्तन्त ऋतूनाम्शिर्देवता ब्रह्म द्रविणं त्रिवृथ्स्तोमः स उं पश्चद्रशवंतिन्स्र्यिववर्यः कृतमयांनां पुरोवातो वातः सानंग् ऋषिदिक्षिणा दिशां ग्रीष्म ऋतूनामिन्द्रों देवतां क्षत्रं द्रविणं पश्चद्रशः स्तोमः स उं सप्तद्रशवंतिनिर्दित्यवाङ्वयस्रेतायांनां दक्षिणाद्वातो वातः सनातन् ऋषिः प्रतीचीं दिशां वर्षा ऋतूनां विश्वे देवा देवता विद्॥५॥

वयों द्वापरोऽयांनाम्पश्चाद्वातो वातोंऽहभून ऋषिरुदींची दिशा । श्ररदंतूनाम्मित्रावर्रणौ देवतां पुष्टं द्रविंणमेकवि । शः स्तोमः स उं त्रिणववंर्तनिस्तुर्यवाङ्वयं आस्कन्दो--ऽ यानामुत्तराद्वातो वार्तः प्रत्न ऋषिंरूर्ध्वा दिशा १ हेमन्तशिशिरावृंतूनाम्बृहस्पतिंर्देवता वर्चो द्रविंणं त्रिणवः स्तोमः स उं त्रयस्त्रि शवंतिनः पष्ठवाद्वयोऽभिभूरयांनां विष्वग्वातो वार्तः सुपर्ण ऋषिः पितरंः पितामहाः परेऽवंरे ते नंः पान्तु ते नोंऽवन्त्वस्मिन्ब्रह्मंत्रस्मिन्क्षत्रें-ऽस्यामाशिष्यस्याम्पुंरोधायांमस्मिन्कर्मन्नस्यां देवहृँत्याम्॥६॥

विद्वष्टुवाङ्वयोऽष्टावि ५ शतिश्च॥३॥॥🕳

[३]

ध्रुविक्षितिर्ध्रुवयोनिर्ध्रुवासि ध्रुवं योनिमा सींद साध्या। उख्यस्य केतुम्प्रंथमम्पुरस्तादिश्वनौध्वर्य सांदयतामिह त्वाँ। स्वे दक्षे दक्षिपितेह सींद देवत्रा पृथिवी बृहती रर्गणा। स्वासस्था तनुवा सं विंशस्व पितेवैधि सूनव आ सुशेवाश्विनौध्वर्यू सांदयतामिह त्वाँ। कुलायिनी वसुंमती वयोधा र्यिं नों वर्ध बहुल सुवीरम्ँ।॥७॥

अपांमितं दुर्मितिम्बाधंमाना रायस्पोषं युज्ञपंतिमाभजंन्ती सुवंधेंहि यजंमानाय पोषंमिश्वनांष्व्यू सांदयतामिह त्वां। अग्नेः पुरीषमिस देवयानी तां त्वा विश्वं अभि गृंणन्तु देवाः। स्तोमंपृष्ठा घृतवंतीह सींद प्रजावंदस्मे द्रविणा यंजस्वाश्वनांष्व्यू सांदयतामिह त्वां। दिवो मूर्धासिं पृथिव्या नाभिविष्टम्भंनी दिशामिधंपत्नी भुवंनानाम्।॥८॥ अर्मिद्रंप्सो अपामंसि विश्वकंमां त ऋषिंरश्विनांष्वय्

ऊर्मिर्द्रप्सो अपामंसि विश्वकंमा त ऋषिरिश्वनाध्वर्यू सांदयतामिह त्वां। स्जूर्ऋतुभिः स्जूर्विधाभिः स्जूर्वसंभिः स्जू रुद्रैः स्जूरांदित्यैः स्जूर्विश्वैद्वैः स्जूर्देवैः स्जूर्देवैर्वयोनाधेर्ग्नये त्वा वेश्वान्रायाश्विनाध्वर्यू सांदयतामिह त्वां। प्राणं में पाह्यपानं में पाहि व्यानं में पाहि

पुरुषो वयष्यिङ्व ५ शतिश्च॥५॥॥

चक्षुंर्म उर्व्या वि भांहि श्रोत्रं मे श्लोकयापस्पिन्वौषंधीर्जिन्व द्विपात्पांहि चतुंष्पादव दिवो वृष्टिमेरंय॥९॥

म्बीरं भुवंनानामुर्व्या स्मदंश चारणा——[४] त्र्यविर्वयंस्त्रिष्टुप्छन्दों दित्यवाङ्गयों विराद्धन्दः पश्चांविर्वयों गायत्री छन्दंस्त्रिव्थमो वयं उष्णिहा छन्दंस्तुर्यवाङ्गयों ऽन्तुष्टुप्छन्दंः पष्टवाद्वयों बृह्ती छन्दं उक्षा वयंः स्तोबृहती छन्दं ऋष्भो वयंः कुकुच्छन्दों धेनुर्वयो जगती छन्दोऽनङ्गान् वयंः पङ्किश्छन्दों बस्तो वयो विवृतं छन्दों वृष्णिर्वयों विशालं छन्दः पुरुषो वयंस्तन्द्रं छन्दौं व्याघ्रो वयोऽनांधृष्टं छन्देः सिन्हो वयंश्छदिश्छन्दों विष्टम्भो वयोऽधिपतिश्छन्देः क्षत्रं वयो मयंदं छन्दों विश्वकर्मा वयेः परमेष्ठी छन्दो मूर्धा वयेः प्रजापंतिश्छन्देः॥१०॥

इन्द्रौग्री अव्यंथमानामिष्टंकां दश्हतं युवम्। पृष्ठेन् द्यावांपृथिवी अन्तिरक्षं च वि बांधताम्॥ विश्वकंमां त्वा सादयत्वन्तिरक्षस्य पृष्ठे व्यचंस्वतीम्प्रथंस्वतीम्भास्वंतीश सूरिमतीमा या द्याम्भास्या पृथिवीमोर्वन्तिरक्षमन्तिरक्षं

छर्दिषां पिन्व षट्वं॥६॥॥____

यच्छान्तरिक्षं द॰हान्तरिक्षं मा हि॰सीर्विश्वंस्मै प्राणायांपानायं व्यानायोदानायं प्रतिष्ठायें चरित्रांय वायुस्त्वाभि पांतु मुद्या स्वस्त्या छुर्दिषां॥११॥

शंतमेन तयां देवतंयाङ्गिर्स्बद्भुवा सींद। राज्यंसि प्राची दिग्वराडंसि दक्षिणा दिख्सम्राडंसि प्रतीची दिख्स्वराड्स्युदींची दिगधिंपत्यिस बृह्ती दिगायुंमें पाहि प्राणं में पाह्यपानं में पाहि व्यानं में पाहि चक्षुंमें पाहि श्रोत्रं मे पाहि मनों मे जिन्व वाचं मे पिन्वात्मानं मे पाहि ज्योतिंमें यच्छ॥१२॥

मा छन्देः प्रमा छन्देः प्रतिमा छन्दौऽस्रीविश्छन्देः पङ्किश्छन्दे उष्णिहा छन्दो बृह्ती छन्दोऽनुष्टुप्छन्दो विराद्वन्दो गायत्री छन्देस्त्रिष्टुप्छन्दो जगंती छन्देः पृथिवी

विराद्धन्दो गायत्री छन्देस्त्रिष्टुप्छन्दो जगंती छन्देः पृथिवी छन्दोऽन्तिरिक्षं छन्दो द्यौष्ठछन्दः समाष्ठछन्दो नक्षंत्राणि छन्दो मन्ष्ठन्दो वाक्छन्देः कृषिष्ठछन्दो हिरंण्यं छन्दो गौष्ठछन्दोऽजा छन्दोऽश्वष्ठछन्देः। अग्निर्देवता॥१३॥

वातों देवता सूर्यों देवतां चन्द्रमां देवता वसंवो देवतां

रुद्रा देवतांदित्या देवता विश्वं देवा देवतां मुरुतां देवता बृह्स्पतिंदेवतेन्द्रां देवता वरुणो देवतां मूर्धासि राङ्गुवासिं धरुणां यन्त्र्यंसि यमित्रीषे त्वोर्जे त्वां कृष्ये त्वा क्षेमांय त्वा यन्त्री राङ्गुवासि धरंणी धर्त्र्यंसि धरित्र्यायंषे त्वा वर्चसे त्वौजंसे त्वा बलांय त्वा॥१४॥

देवताऽऽयुंषे त्वा षट्वं॥७॥॥______

आशुस्त्रिवृद्धान्तः पंश्चद्रशो व्योम सप्तद्रशः प्रतूर्तिरष्टाद्शस्तपे नवद्शोऽभिवृतः संविश्शो धुरुणं एकविश्शो वर्चौ द्वाविश्शः सम्भरंणस्त्रयोविश्शो योनिश्चतुर्विश्शो गर्भौः पञ्चविश्श ओजंस्त्रिण्वः ऋतुरेकित्रिश्शः प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिश्शो ब्रध्नस्यं विष्टपं चतुस्त्रिश्शो नाकः षद्विश्शो विवृत्तौऽष्टाचत्वारिश्शो धृत्रश्चंतुष्टोमः॥१५॥

अग्नेर्भागोऽसि दीक्षाया आधिपत्यं ब्रह्मं स्पृतं त्रिवृथ्स्तोम् इन्हेंस्य भागोऽसि विष्णोगिरीयतां श्रवः स्पतमांश्रदशः

आृशुः सप्तित्रि १ शत्॥८॥॥

इन्द्रंस्य भागोंऽसि विष्णोराधिपत्यं क्षत्रं स्पृतम्पश्चदशः स्तोमो नृचक्षंसाम्भागोऽसि धातुराधिपत्यं जनित्रः स्पृतः संप्तद्शः स्तोमों मित्रस्यं भागोंऽसि वरुंणस्याधिपत्यं दिवो वृष्टिर्वाताः स्पृता एंकविश्शः स्तोमोऽदित्ये भागोंऽसि पूष्ण आधिपत्यमोजाः स्पृतं त्रिणवः स्तोमो वसूनाम्भागोंऽसि॥१६॥ रुद्राणामाधिपत्यं चतुंष्पाथ्स्पृतं चंतुर्विश्शः स्तोमं

आदित्यानां भागोऽसि मरुतामाधिपत्यं गर्भाः स्पृताः

पंश्चिव्रशः स्तोमों देवस्यं सिवतुर्भागोंऽसि बृह्स्पतेराधिपत्य । समीचीर्दिशः स्पृताश्चंतुष्टोमः स्तोमो यावानाम्भागों-ऽस्ययावानामाधिपत्यं प्रजाः स्पृताश्चंतुश्चत्वारिष्शः स्तोमं ऋभूणाम्भागोंऽसि विश्वेषां देवानामाधिपत्यम्भूतं निशान्तः । स्पृतं त्रंयस्त्रिष्शः स्तोमंः॥१७॥

एकंयास्तुवत प्रजा अंधीयन्त प्रजापंतिरधिंपतिरासीत्तिसृभिं ब्रह्मांसृज्यत् ब्रह्मण्स्पित्रधिंपतिरासीत् प्श्रिभिंरस्तुवत भूतान्यंसृज्यन्त भूतानाम्पित्रधिंपतिरासीत्सप्तिभिंरस्तुवत सप्तर्षयोऽसृज्यन्त धाताधिंपतिरासीन्नवभिंरस्तुवत

वर्सूनां भागोंऽसि षद्वंत्वारि १शच॥९॥॥———[९]

सप्तर्षयोऽसृज्यन्त धाताधिपतिरासीन्नवभिरस्तुवत पितरोऽसृज्यन्तादितिरधिपत्र्यासीदेकाद्शभिरस्तुवत्त्र्वो-ऽसृज्यन्तात्वोऽधिपतिरासीत् त्रयोदशभिरस्तुवत मासां असृज्यन्त संवथ्सरोऽधिपतिः॥१८॥

आसीत्पश्चदशभिंरस्तुवत क्षत्रमंसृज्यतेन्द्रोऽधिंपतिरासीत्सह पशवों ऽसृज्यन्त बृहस्पतिरधिंपतिरासीन्नवदशभिंरस्तुवत

. श्रद्रार्यावंसृज्येतामहोरात्रे अधिपत्नी आस्तामेकंवि॰शत्यास्तुवतै पुशवों उसृज्यन्त वरुणो ऽधिपतिरासी त्रयों विश्शत्यास्त्वत क्षुद्राः पृशवोऽसृज्यन्त पूषाधिपतिरासीत्पश्चवि शत्यास्तुवतारप

पशवों ऽसृज्यन्त वायुरिधंपतिरासीत्सप्तवि ईशत्यास्तुवत द्यावांपृथिवी वि॥१९॥

ऐतां वसंवो रुद्रा आंदित्या अनु व्यायन्तेषामाधिपत्यमासीन्न वनस्पतंयोऽसृज्यन्त सोमोऽधिपतिरासीदेकेत्रि शातास्तुवत प्रजा अंसृज्यन्त यावानां चार्यावानां चाधिपत्यमासीत्रयंस्नि ५श

भूतान्यंशाम्यन्य्रजापंतिः परमेष्ठ्यधिपतिरासीत्॥२०॥ सं वृथ्सरोऽधिपतिर्वि पश्चित्रिश्च॥10॥॥————[१०]

इयमेव सा या प्रथमा व्योच्छंदन्तरस्यां चरति प्रविष्टा। वधूर्जंजान नवगञ्जनित्री त्रयं एनाम्महिमानंः सचन्ते॥

छन्दंस्वती उषसा पेपिशाने समानं योनिमनुं संचरंन्ती।

सूर्यपत्नी वि चरतः प्रजानती केतुं कृण्वाने अजरे

भूरिरेतसा॥ ऋतस्य पन्थामन् तिस्र आगुस्रयो घर्मासो अनु ज्योतिषागुः। प्रजामेका रक्षत्यूर्जमेका॥२१॥

व्रतमेकां रक्षति देवयूनाम्॥ चतुष्टोमो अंभवद्या तुरीयां यज्ञस्यं पृक्षावृषयो भवंन्ती। गायत्रीं त्रिष्टुभं जगंतीमनुष्टुभंम्बृहद्कं युंआनाः सुवराभंरित्रदम्॥ पृश्चभिर्धाता वि दंधाविदं यत्तासा्ड् स्वसॄंरजनयत्पश्चंपश्च। तासाम् यन्ति प्रयवेण पश्च नानां रूपाणि ऋतंवो वसानाः॥ त्रिष्शथ्स्वसार् उपं यन्ति निष्कृतः संमानं केतुम्प्रंतिमुश्चमानाः।॥२२॥

ऋतू श्स्तंन्वते क्वयंः प्रजान्तीर्मध्यंछन्दसः परि यन्ति भास्वंतीः। ज्योतिष्मती प्रति मुश्चते नभो रात्रीं देवी सूर्यस्य ब्रुतानिं। वि पंश्यन्ति पृशवो जायमाना नानांरूपा मातुरस्या उपस्थैं। एकाष्ट्रका तपंसा तप्यमाना ज्जान् गर्भम्मिह्मान्मिन्द्रम्ं। तेन् दस्यून्व्यंसहन्त देवा ह्न्तासुराणामभवच्छचींभिः। अनानुजामनुजाम्मामंकर्त सत्यं वदन्त्यन्विच्छ एतत्। भूयासम्॥२३॥

अस्य सुमृतौ यथां यूयम्न्या वो अन्यामित मा प्र युंक्त।

अभून्ममं सुमृतौ विश्ववेदा आष्टं प्रतिष्ठामविद्ि गा्धम्। भूयासंमस्य सुमृतौ यथां यूयमृन्या वो अन्यामित मा प्र युक्त। पञ्च व्युष्टीरनु पञ्च दोहा गां पञ्चनाम्नीमृतवोऽनु पञ्च। पञ्च दिशाः पञ्चदुशेन क्रुप्ताः समानमूर्भीर्भि लोकमेकम्॥२४॥

ऋतस्य गर्भः प्रथमा व्यूषुष्यपामेकां महिमानंम्बिभर्ति। सूर्यस्यैका चरंति निष्कृतेषुं घर्मस्यैकां सिवृतैकां नियंच्छति। या प्रथमा व्यौच्छुथ्सा धेनुरंभवद्यमे। सा नः पर्यस्वती धुक्ष्वोत्तरामृत्तराष्ट्र समाम्। शुक्रर्षभा नर्भसा ज्योतिषागाँद्विश्वरूपा शब्लीरग्निकेतुः। समानमर्थां स्वपस्यमाना बिभ्रंती ज्रामंजर उष आगाः। ऋतूनाम्पत्नी प्रथमेयमागादहां नेत्री जनित्री प्रजानाम्। एकां स्ती बंहुधोषो व्यंच्छुस्यजींणां त्वं जरयिस् सर्वमन्यत्॥२५॥

ऊर्जुमेकाँ प्रतिमुञ्जमांना भूयासमेकुं पत्येकाृत्रविर्रश्वितिश्चं॥11॥॥———[११]

अग्ने जातान्त्र णुंदा नः स्पलान्त्रत्यजांताञ्चातवेदो नुदस्व। अस्मे दीदिहि सुमना अहेंडन्तवं स्या शर्मित्रवरूथ उद्भित्। सहंसा जातान्त्र णुंदा नः स्पलान्त्रत्यजांताञ्चातवेदो नुदस्व। अधि नो ब्रहि सुमन्स्यमानो वयः स्याम् प्र णुंदा नः स्पत्नान्। चृतुश्चत्वारिष्शः स्तोमो वर्चो द्रविण १ षोड्शः स्तोम ओजो द्रविणम्पृथिव्याः पुरीषमसि॥२६॥

अप्सो नामं। एवश्छन्दो वरिवश्छन्देः शम्भूश्छन्देः पिर्भूश्छन्दे आच्छच्छन्दो मन्श्छन्दो व्यवश्छन्दः सिन्धुश्छन्देः समुद्रं छन्देः सिल्लिलं छन्देः संयच्छन्दो वियच्छन्दो बृहच्छन्दो रथंत्रं छन्दो निकायश्छन्दो विवधश्छन्दो गिर्श्छन्दो अज्ञश्छन्देः सष्टुप्छन्दोऽनुष्टुप्छन्देः क्कुच्छन्देश्चिक्कुच्छन्देः काव्यं छन्दौऽङ्कुपं छन्देः॥२७॥

प्दपंक्षिश्छन्दोऽक्षरंपङ्किश्छन्दो विष्टारपंङ्किश्छन्देः क्षुरो भृज्वाञ्छन्देः प्रच्छच्छन्देः पृक्षश्छन्द एवश्छन्दो वरिवश्छन्दो वयश्छन्दो वयस्कृच्छन्दो विशालं छन्दो विष्पर्धाश्छन्देश्छ्दिश्छन्दो दूरोहणं छन्देस्तुन्द्रं छन्दौऽङ्काङ्कं छन्देः॥२८॥

अस्यङ्कपञ्छन्दस्रयंस्रि×शच॥12॥॥________

अग्निर्वृत्राणिं जङ्घनद्रविण्स्युर्विप्न्ययां। सिमिद्धः शुक्र आहुंतः॥ त्व॰ सोमासि सत्पंतिस्त्व॰ राजोत वृत्रहा। त्वम्भद्रो असि कर्तुः॥ भुद्रा ते अग्ने स्वनीक संदग्धोरस्यं स्तो विषुणस्य चारुः। न यत्तं शोचिस्तमंसा वरंन्त न ध्वस्मानंस्तनुवि रेप आ धुः॥ भृद्रं ते अग्ने सहसिन्ननींकमुपाक आ रोंचते सूर्यस्य।॥२९॥

रशंदृशे दंदशे नक्त्या चिदरूक्षितं दृश आ रूपे अन्नम्। सैनानीकेन सुविदन्ने अस्मे यष्टां देवा अयंजिष्ठः स्वस्ति। अदंब्यो गोपा उत नंः पर्स्पा अग्ने द्युमदुत रेविद्दितिह। स्वस्ति नो दिवो अंग्ने पृथिव्या विश्वायुर्धेहि यज्ञथाय देव। यथ्सीमिह दिविजात प्रशंस्तं तद्स्मासु द्रविणं धेहि चित्रम्। यथां होतर्मनुषः॥३०॥

देवतांता युज्ञेभिः सूनो सहसो यजांसि। एवानों अद्य संमुना संमानानुशन्नंग्न उश्तो यक्षि देवान्॥ अग्निमींडे पुरोहितं युज्ञस्य देवमृत्विज्ञम्। होतांर रत्नधातंमम्॥ वृषां सोम द्युमा असि वृषां देव वृषंव्रतः। वृषा धर्माणि दिधषे॥ सान्तपना इद रहिवर्मरुत्तरत्नञ्जंजुष्टन। युष्माकोती रिशादसः॥ यो नो मर्तो वसवो दुरहणायुस्तिरः स्त्यानिं मरुतः॥३१॥

जिघा रेसात्। द्रुहः पाशुं प्रति स मुंचीष्ट् तिपेष्ठेन्

तपंसा हन्तना तम्। संवथ्सरीणां मुरुतः स्वर्का उरुक्षयाः सर्गणा मानुषेषु। तेंऽस्मत्पाशान्त्र मुश्चन्त्व १ हंसः सांतपना मंदिरा मांदियष्णवंः। पिप्रीहि देवा १ उश्तो यंविष्ठ विद्वा १ ऋतू १ एऋतु पते यजेह। ये दैव्यां ऋत्विज् स्तेभिरग्ने त्व १ होतृंणामस्यायंजिष्ठः। अग्ने यदद्य विशो अध्वरस्य होतः पावक॥ ३ २॥

शोचे वेष्व हि यज्वां। ऋता यंजासि महिना वि यद्भूरह्व्या वंह यविष्ठ या ते अद्या अग्निनां रियमंश्रवत्योषंमेव दिवेदिवे। यशसंं वीरवंत्तमम्॥ गृयस्फानों अमीवहा वंसुवित्युंष्टिवर्धनः। सुमित्रः सोम नो भव। गृहंमेधास् आ गंत मरुतो मापं भूतन। प्रमुश्चन्तों नो अर्हंसः। पूर्वीभिर्हि दंदाशिम श्राद्भिंमरुतो व्यम्। महोभिः॥३३॥

चर्षणीनाम्। प्र बुध्रियां ईरते वो महा रेसि प्र णामानि प्रयज्यवस्तिरध्वम्। सहस्त्रियं दम्यंम्भागमेतं गृंहमेधीयंम्मरुतो जुषध्वम्। उप यमेति युव्तिः सुदक्षं दोषा वस्तोर्ंह्विष्मंती घृताचीं। उप स्वैनंम्रमंतिर्वसूयुः। इमो अंग्ने वीततंमानि ह्व्याजंस्रो विक्षे देवतांतिमच्छं। प्रति न ई॰ सुर्भीणि वियन्तु। ऋीडं वः शर्धो मार्रुतमनुर्वाण र्थेशुभम्।॥३४॥

कण्वां अभि प्र गांयत। अत्यांसो न ये मुरुतः स्वश्चों यक्ष्टशो न शुभयंन्त मर्याः। ते हंम्येष्टाः शिशंबो न शुभा वथ्सासो न प्रंकीडिनः पयोधाः। प्रैषामज्मेषु विथुरेवं रेजते भूमिर्यामेषु यद्धं युञ्जते शुभे। ते कीडयो धुनयो भ्राजंदष्टयः स्वयम्मंहित्वम्पंनयन्त धूतयः। उपह्बरेषु यदिचिध्वं य्यिं वयं इव मरुतः केनं॥३५॥

चित्पथा। श्लोतंन्ति कोशा उपं वो रथेष्वा घृतमुंक्षता मधुंवर्णमर्चते। अग्निमंग्निष्ट्रं हवींमिभिः सदां हवन्त विश्पितिम्। ह्व्यवाहंम्पुरुप्रियम्। तर हि शर्श्वन्त ईडंते स्रुचा देवं घृतश्चतां। अग्निर ह्व्याय वोढंवे। इन्द्रांग्नी रोचना दिवः श्लथंद्वृत्रमिन्द्रं वो विश्वतस्परीन्द्रं नरो विश्वंकर्मन् ह्विषां वावृधानो विश्वंकर्मन् ह्विषा वर्धनेन॥३६॥

सूर्यस्य मनुषो मरुतः पावंक महोभी रथेशुभुं केन षट्वंत्वारिश्शच॥13॥॥——[१३]

र्श्मिरंसि राज्ञ्यंस्ययं पुरो हरिकेशोऽग्निर्मूर्धेन्द्राग्निभ्यां बृह्स्पतिर्भूयस्कृदंस्यग्निनां विश्वाषाद्वजापंतिर्मनंसा कृत्तिंका मधुंश्च समिद्दिशान्द्वादंश॥12॥ रश्मिरंसि प्रतिं धेनुमंसि स्तनियबुसिनंरस्यादित्यानारं सप्तित्रिरंशत्॥३७॥ रुश्मिरंसि को अद्य युंङ्के॥॥———[१४]

॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे चतुर्थः प्रश्नः॥

रश्मिरंसि क्षयांय त्वा क्षयं जिन्व प्रेतिरिस धर्माय त्वा धर्मं जिन्वान्विंतिरसि दिवे त्वा दिवंं जिन्व संधिरंस्यन्तरिंक्षाय त्वान्तरिक्षं जिन्व प्रतिधिरंसि पृथिव्ये त्वां पृथिवीं जिंन्व विष्टम्भोंऽसि वृष्ट्यैं त्वा वृष्टिं जिन्व प्रवास्यह्रे त्वाहंर्जिन्वानुवासि रात्रियै त्वा रात्रिं जिन्वोशिगंसि॥१॥ वसुंभ्यस्त्वा वसूं अन्व प्रकेतों ऽसि रुद्रेभ्यंस्त्वा रुद्राञ्जिन्व सुदीतिरंस्यादित्येभ्यंस्त्वाऽऽदित्याञ्जिन्वौजों-ऽसि पितृभ्यंस्त्वा पितृञ्जिन्व तन्तुंरसि प्रजाभ्यंस्त्वा प्रजा जिन्व पृतनाषाडेसि पशुभ्यंस्त्वा पुशूञ्जिन्व रेवदस्योषंधीभ्यस्त्वौषंधीर्जिन्वाभिजिदंसि युक्तग्रावेन्द्रांय त्वेन्द्रं जिन्वाधिपतिरसि प्राणायं॥२॥

त्वा प्राणं जिन्व यन्तास्यंपानायं त्वापानं जिन्व स्र्सर्पो-ऽसि चक्षुषे त्वा चक्षुंर्जिन्व वयोधा असि श्रोत्रांय त्वा श्रोत्रं जिन्व त्रिवृदंसि प्रवृदंसि संवृदंसि विवृदंसि सःरोहोंऽसि नीरोहोंऽसि प्ररोहोंऽस्यनुरोहोंऽसि वसुकोंऽसि वेषेश्रिरसि वस्यष्टिरसि॥३॥

वस्यष्टिरसि॥३॥

उ्शिगंसि प्राणाय त्रिचंत्वारि श्रिच॥१॥॥

[१]

राज्यंसि प्राची दिग्वसंवस्ते देवा अधिपतयो-ऽग्निर्हेतीनाम्प्रंतिधर्ता त्रिवृत्त्वा स्तोमंः पृथिव्याः श्रंयत्वाज्यंमुक्थमव्यंथयथ्स्तभातु रथंत्रः साम् प्रतिष्ठित्ये विराडंसि दक्षिणा दिग्रुद्रास्ते देवा अधिपतय इन्द्रों हेतीनाम्प्रंतिधर्ता पंश्चद्रशस्त्वा स्तोमंः पृथिव्याः श्रंयतु प्रउंगमुक्थमव्यंथयथ्स्तभातु बृहथ्साम् प्रतिष्ठित्ये सम्माडंसि प्रतीची दिक्॥४॥

आदित्यास्ते देवा अधिपतयः सोमो हेतीनाम्प्रतिधर्ता संप्तद्वशस्त्वा स्तोमंः पृथिव्याः श्रंयत् मरुत्वतीयंमुक्थ-मव्यंथयथ्स्तभात् वैरूपः साम् प्रतिष्ठित्ये स्वराडस्युदीची दिग्विश्वं ते देवा अधिपतयो वरुणो हेतीनाम्प्रतिधर्तैकं-विर्शस्त्वा स्तोमंः पृथिव्याः श्रंयतु निष्कंवल्यमुक्थमव्यंथयथ्यविराजः साम् प्रतिष्ठित्या अधिपत्यसि बृह्ती दिङ्गरुतंस्ते देवा अधिपतयः॥५॥

बृह्स्पतिर्हेतीनाम्प्रतिधर्ता त्रिणवत्रयस्त्रिष्शौ त्वा स्तोमौ पृथिव्याः श्रयतां वैश्वदेवाग्निमारुते उक्थे अव्यंथयन्ती स्तभीताः शाक्कररैवते सामंनी प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षायर्षयस्त्वा प्रथम्जा देवेषुं दिवो मात्रया विर्णा प्रथन्तु विधर्ता चायमिष्पतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नाकंस्य पृष्ठे सुंवर्गे लोके यर्जमानं च सादयन्तु॥६॥

अयम्पुरो हरिकेशः सूर्यरिश्मस्तस्यं रथगृथ्सश्च रथौंजाश्च सेनानिग्रामण्यौं पुञ्जिकस्थला चं कृतस्थला चाँप्सरसौं यातुधानां हेती रक्षार्ससे प्रहेंतिर्यं देक्षिणा विश्वकंर्मा

प्रतीची दिङ्गरुतंस्ते देवा अधिपतयश्चत्वारि र्श्यचं॥२॥॥————[२]

यातुधानां हेती रक्षारंसि प्रहेतिर्यं दिक्षेणा विश्वकंमी तस्यं रथस्वनश्च रथेचित्रश्च सेनानिग्रामण्यौ मेनका चं सहजन्या चाँप्सरसौं दृङ्कावंः पृशवों हेतिः पौरुषेयो वधः प्रहेतिर्यम्पश्चाद्विश्वव्यंचास्तस्य रथंप्रोतश्चासंमरथश्च सेनानिग्रामण्यौ प्रस्नोचंन्ती च॥७॥
अनुस्नोचंन्ती चाप्सरसौं सूर्पा हेतिर्व्याघ्राः प्रहेतिर्यमुत्तराथ्सं

अनुस्रोचंन्ती चाप्सरसौं सूर्पा हेतिर्व्याघ्राः प्रहेतिर्यमुत्तराथ्य सेन्जिचं सुषेणंश्च सेनानिग्रामण्यौ विश्वाची च घृताची चाप्सरसावापों हेतिर्वातः प्रहेतिर्यमुपर्यवीग्वंसुस्तस्य तार्क्यश्चारिष्टनेमिश्च सेनानिग्राम्ण्यांवुर्वशीं च पूर्वचितिश्चाप्स्रस् विद्युद्धेतिरंवस्फूर्ज्न्यहेंतिस्तेभ्यो नम्स्ते नों मृडयन्तु ते यम्॥८॥

द्विष्मो यश्चं नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधाम्यायोस्त्वा सदंने सादयाम्यवंतरुष्ठायायां नमः समुद्राय नमः समुद्रस्य चक्षंसे परमेष्ठी त्वां सादयतु दिवः पृष्ठे व्यचंस्वतीम्प्रथंस्वतीं विभूमंतीम्प्रभूमंतीम्परिभूमंतीं दिवं यच्छु दिवं दः ह दिवं मा हि सीविश्वंस्मे प्राणायांपानायं व्यानायोदानायं प्रतिष्ठाये चिरत्रांय सूर्यंस्त्वाभि पांतु मृह्या स्वस्त्या छुर्दिषा शंतंमेन तयां देवतंयाङ्गिरस्वद्भुवा सींद। प्रोथदश्वो न यवंसे अविष्यन् यदा महः संवरंणाद्यस्थात्। आदंस्य वातो अनुं वाति शोचिरधं स्म ते व्रजनं कृष्णमंस्ति॥९॥

अग्निर्मूर्धा दिवः क्कुत्पतिः पृथिव्या अयम्। अपार रेतारसि जिन्वति॥ त्वामंग्रे पुष्कंरादध्यर्थर्वा निरंमन्थत।

प्रम्लोचंन्ती च यः स्वस्त्याष्टावि १ शतिश्व॥ ॥ 🗕 💮 💮

रताशस जिन्वात॥ त्वामग्र पुष्करादध्यथवा निरमन्थता मूर्ग्रो विश्वंस्य वाघतंः॥ अयमृग्निः संहुस्निणो वाजंस्य श्तिनस्पतिः। मूर्धा कुवी रंथीणाम्॥ भुवो युज्ञस्य रजंसश्च नेता यत्रां नियुद्धिः सचंसे शिवाभिः। दिवि मूर्धानं दिधषे सुवर्षां जिह्वामंग्ने चकृषे हव्यवाहम्॥ अबौध्यग्निः समिधा जनानाम्॥१०॥

प्रति धेनुमिवायतीमुषासम्। यहा इंव प्र वयामुजिहांनाः प्र भानवः सिस्रते नाकमच्छं। अवोचाम कवये मेध्यांय वचों वन्दारुं वृष्भाय वृष्णें। गविष्ठिरो नमंसा स्तोमंमुग्नौ दिवीवं रुक्ममुर्व्यश्चेमश्रेत्। जनस्य गोपा अंजनिष्ट जागृंविर्गिः सुदक्षः सुविताय नव्यंसे। घृतप्रंतीको बृह्ता दिविस्पृशां द्यमिद्द भांति भर्तेभ्यः शुचिः। त्वामंग्ने अङ्गिरसः॥११॥

गुहां हितमन्वंविन्दिञ्छिश्रियाणं वनेवने। स जांयसे मध्यमानः सहो महत्त्वामांहुः सहंसस्पुत्रमंङ्गिरः। यज्ञस्यं केतुम्प्रंथमम्पुरोहितमृग्निं नरंस्त्रिषध्स्थे सिमंन्धते। इन्द्रंण देवैः स्रथ् स ब्रहिष् सीदन्नि होतां यज्ञथांय सुक्रतुंः। त्वं चित्रश्रवस्तम् हर्वन्ते विक्षु जन्तवंः। शोचिष्केशम्पुरुप्रियाग्ने ह्व्याय वोढेवे। सर्खायः सं वंः सम्यश्रमिषम्॥१२॥

स्तोमं चाुग्नयें। वर्षिष्ठाय क्षितीनामूर्जी नि्रे सहंस्वते। सरसमिद्युवसे वृष्त्रग्ने विश्वान्यर्य आ। इडस्पदे समिध्यसे

न उत्पुंपूर्याः॥१५॥

स नो वसून्या भेर। एना वो अग्निं नमंसोर्जो नपात्मा हुंवे। प्रियं चेतिष्ठमर्तिः स्वध्वरं विश्वस्य दूतम्मृतम्। स योजते अरुषो विश्वभोजसा स दुद्रवृथ्स्वाहुतः। सुब्रह्मां युज्ञः सुश्रमी॥१३॥

वसूनां देव र राधो जनानाम्। उदस्य शोचिरस्थादाजुह्वानस्य

मीढुषंः। उद्ध्मासों अरुषासों दिविस्पृशः सम्ग्रिमिंन्धते

नरंः। अग्ने वार्जस्य गोमंत ईशांनः सहसो यहो। अस्मे धेहि जातवेदो मिह् श्रवंः। स ईधानो वसुष्क्विर्ग्निरीडेन्यों गिरा। रेवद्समभ्यंम्पुर्वणीक दीदिहि। क्ष्रपो राजन्नुत त्मनाग्ने वस्तोंकृतोषसंः। स तिंग्मजम्भ॥१४॥
रक्षसों दह प्रतिं। आ तें अग्न इधीमिह द्युमन्तंं देवाजरम्ं। यद्ध स्या ते पनींयसी समिद्दीदयंति द्यवीष स्तोतृभ्य आ भेर। आ तें अग्न ऋचा ह्विः शुक्रस्यं ज्योतिषस्पते। सुश्चन्द्र दस्म विश्पंते हव्यंवाद्गुभ्य ह्यत् इष स्तोतृभ्य

आ भेर। उमे सुंश्चन्द्र सर्पिषो दर्वी श्रीणीष आसनि। उतो

उक्थेषुं शवसस्पत् इष ई स्तोतृभ्य आ भेर। अग्ने तम्द्याश्वं

न स्तोमैः ऋतुं न भृद्र॰ हृदिस्पृशम्ं। ऋध्यामां त ओहैंः। अधा ह्यंग्रे ऋतौर्भृद्रस्य दक्षंस्य साधोः। र्थीर्ऋतस्यं बृह्तो बुभूथं। आभिष्टं अद्य गीर्भिर्गृणन्तोऽग्रे दाशेम। प्र ते दिवो न स्तंनयन्ति शुष्माः। एभिर्नो अर्केभवां नो अर्वाङ्॥१६॥

सुवर्न ज्योतिः। अग्ने विश्वेभिः सुमना अनीकैः। अग्निश् होतांरम्मन्ये दास्वंन्तं वसौः सूनुश् सहंसो जातवेदसम्। विप्रं न जातवेदसम्। य ऊर्ध्वयां स्वध्वरो देवो देवाच्यां कृपा। घृतस्य विभाष्टिमन् शुक्रशोचिष आजुह्वांनस्य सूर्पिषंः। अग्ने त्वन्नो अन्तंमः। उत त्राता शिवो भेव वरूथ्यः। तं त्वां शोचिष्ठ दीदिवः। सुम्नायं नूनमीमहे सर्खिभ्यः। वसुरिग्निर्वसृंश्रवाः। अच्छां निक्षे सुमत्तंमो रियं दाः॥१७॥

जनांनामङ्गिरस् इषर् सुशमीं तिग्मजम्भ पुपूर्या अर्वाङ्गसुंश्रवाः पञ्चं च॥४॥॥——[४]

इन्द्राग्निभ्यां त्वा स्युजां युजा युनज्म्याघाराभ्यां तेजंसा वर्चसोक्थेभिः स्तोमेंभिश्छन्दोंभी रय्ये पोषांय सजातानांम्मध्यम्स्थेयांय मयां त्वा स्युजां युजा युनज्म्यम्बा दुला नित्तिर्भ्रयंन्ती मेघयंन्ती वर्षयंन्ती चुपुणीका नामांसि प्रजापंतिना त्वा विश्वांभिर्धीभिरुपं दधामि चतुर्थः प्रश्नः

पृथिव्युंदपुरमन्नेन विष्टा मंनुष्यांस्ते गोप्तारोऽग्निर्वियंत्तोऽस्यां तामहम्प्र पंद्ये सा॥१८॥

मे शर्म च वर्म चास्त्वधिद्यौरन्तिरक्षुं ब्रह्मणा विष्टा मुरुतंस्ते गोप्तारों वायुर्वियंत्तोऽस्यां तामहम्प्र पंद्ये सा मे शर्म च

वर्म चास्तु द्यौरपंराजितामृतंन विष्टादित्यास्तं गोप्तारः सूर्यो वियंत्तोऽस्यां तामहम्प्र पंद्ये सा मे शर्म च वर्म चास्तु॥१९॥

बृहस्पतिं स्त्वा सादयतु पृथिव्याः पृष्ठे ज्योतिंष्मतीं विश्वंस्मे प्राणायांपानाय विश्वं ज्योतिंर्यच्छाग्निस्तेऽधिंपतिर्-

विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे ज्योतिष्मतीं विश्वंसमै प्राणायांपानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ वायुस्तेऽधिंपतिः प्रजापंतिस्त्वा सादयतु दिवः पृष्ठे ज्योतिंष्मतीं विश्वंसमै प्राणायांपानाय विश्वं ज्योतिंर्यच्छ परमेष्ठी तेऽधिंपतिः

पुरोवात्सनिंरस्यभ्रसनिंरसि विद्युथ्सनिः॥२०॥

असि स्तुन्यिबुसनिरिस वृष्टिसनिरस्यग्नेर्यान्यंसि देवानांमग्नेयान्यंसि वायोर्यान्यंसि देवानां वायोयान्यंस्यन्तरिक्षस यान्यंसि देवानांमन्तरिक्षयान्यंस्यन्तरिक्षमस्यन्तरिक्षाय त्वा

विद्युथ्सिनर्द्युत्वैकानन्त्रिर्शर्च॥६॥॥____

सिल्लायं त्वा सर्णीकाय त्वा सतीकाय त्वा केतांय त्वा प्रचेतसे त्वा विवस्वते त्वा दिवस्त्वा ज्योतिष आदित्येभ्यंस्त्वर्चे त्वां रुचे त्वां द्युते त्वां भासे त्वा ज्योतिषे त्वा यशोदां त्वा यशंसि तेजोदां त्वा तेजंसि पयोदां त्वा पर्यसि वर्चोदां त्वा वर्चसि द्रविणोदां त्वा द्रविणे सादयामि तेनर्षिणा तेन ब्रह्मणा तयां देवत्याङ्गिर्स्वद्भुवा सींद॥२१॥

भूयस्कृदंसि वरिवस्कृदंसि प्राच्यंस्यूर्ध्वास्यंन्तरिक्ष्मसदंस्यन्तरि सीदाप्सुषदंसि श्येन्सदंसि गृध्रसदंसि सुपर्णसदंसि

सीदाप्सुषदिसि श्येन्सदिसे गृधुसदिसि सुपण्सदिसे नाक्सदिसि पृथिव्यास्त्वा द्रविणे सादयाम्यन्तिरक्षस्य त्वा द्रविणे सादयामि दिवस्त्वा द्रविणे सादयामि दिशां त्वा द्रविणे सादयामि द्रविणोदां त्वा द्रविणे सादयामि प्राणं मे पाह्यपानं में पाहि व्यानम्मै॥२२॥

पाह्यायुंर्मे पाहि विश्वायुंर्मे पाहि सर्वायुंर्मे पाह्यग्रे यत्ते पर्९ हन्नाम् तावेहि स॰ रंभावहै पाश्चंजन्येष्वप्येष्यग्रे यावा अयांवा एवा ऊमाः सब्दः सगंरः सुमेकंः॥२३॥

व्यानम्मे द्वात्रिर्श्शच॥७॥॥———[७]

अग्निनां विश्वाषादथ्सूर्येण स्वराद्भत्वा शचीपतिंर्ऋष्भेण त्वष्टां यज्ञेनं मुघवान्दक्षिणया सुवर्गो मन्युनां वृत्रहा सौहाँ र्घेन तन्धा अन्नेन गर्यः पृथिव्यासनोद्दाग्भिरंन्नादो वंषद्भारेण्रद्धः साम्रां तनूपा विराजा ज्योतिंष्मान् ब्रह्मणा सोम्पा गोभिर्य्ज्ञं दांधार क्षत्रेणं मनुष्यांनश्वेन च रथेन च वज्यृंतुभिः प्रभुः संवथ्सरेणं परिभूस्तप्सानांधृष्टः सूर्यः सन्तनूभिः॥२४॥

अ्ग्रिनेकान्नपंश्चाशत्॥८॥॥———[८]

प्रजापंतिर्मन्सान्धोऽच्छेतो धाता दीक्षाया सेविता भृत्यां पूषा सोम्कयंण्यां वरुण उपंनुद्धोऽसुंरः क्रीयमाणो मित्रः क्रीतः शिपिविष्ट आसांदितो नरंधिषः प्रोह्यमाणो-ऽधिपतिरागंतः प्रजापंतिः प्रणीयमानोऽग्निराग्नीधे बृह्स्पतिराग्नीधात्प्रणीयमान् इन्द्रो हिवधानेऽदितिरासांदितो विष्णुरुपाविह्यमाणोऽथवीपौत्तो यमोऽभिषुतोऽपूतपा आंधूयमानो वायुः पूयमानो मित्रः क्षीर्श्रीर्मन्थी संत्तुश्रीवैश्वदेव उन्नीतो रुद्र आहुतो वायुरावृत्तो नृचक्षाः प्रतिख्यातो भृक्ष आगंतः पितृणां नाराश्रुस्सोऽसुरात्तः सिन्धुंरवभृथमंवप्रयन्थसंमुद्रोऽवंगतः सिल्ठः प्रप्लंतः

सुवंरुहचं गतः॥२५॥

रुद्र एकंबि॰शतिश्च॥८॥॥——[९]

कृत्तिका नक्षंत्रमृग्निर्देवताग्ने रुचं स्थ प्रजापंतेर्धातुः सोमस्युर्चे त्वां रुचे त्वां द्युते त्वां भासे त्वा ज्योतिषे त्वा रोहिणी नक्षंत्रं प्रजापंतिर्देवतां मृगशीर्षं नक्षंत्रक्ष सोमों देवतार्द्रा नक्षंत्रक्ष रुद्रो देवता पुनर्वसू नक्षंत्रमिदितिर्देवतां तिष्यो नक्षंत्रम्बृह्स्पतिर्देवतांश्रेषा नक्षंत्रक्ष सूर्पा देवतां मुघा नक्षंत्रिम्पतरों देवता फल्गुंनी नक्षंत्रम्॥२६॥

अर्यमा देवता फल्गुंनी नक्षंत्रम्भगों देवता हस्तो नक्षंत्र सविता देवतां चित्रा नक्षंत्रमिन्द्रों देवतां स्वाती नक्षंत्रं वायुर्देवता विशांखे नक्षंत्रमिन्द्राग्नी देवतांऽनूराधा नक्षंत्रम्मित्रो देवतां रोहिणी नक्षंत्रमिन्द्रों देवतां विचृतौ नक्षंत्रम्पितरों देवतांषाढा नक्षंत्रमापों देवतांषाढा नक्षंत्रं विश्वे देवा देवतां श्रोणा नक्षंत्रुं विष्णुर्देवता श्रविष्ठा नक्षंत्रं वस्वः॥२७॥

देवतां शतिभेषङ्गक्षेत्रमिन्द्रों देवतां प्रोष्ठपदा नक्षेत्रम्ज एकंपाद्देवतां प्रोष्ठपदा नक्षेत्रमहिर्बुध्रियों देवतां रेवती नक्षेत्रं पूषा देवतांश्वयुज्ञौ नक्षंत्रमश्विनौ देवतांप्भरंणीर्नक्षंत्रं यमो देवतां पूर्णा पुश्चाद्यत्ते देवा अदंधुः॥२८॥

मधुंश्च माधंवश्च वासंन्तिकावृत् शुक्रश्च श्चिश्च ग्रैष्मांवृत् नमश्च नमस्यंश्च वार्षिकावृत् इषश्चोर्जश्चं शारदावृत् सहंश्च सहस्यंश्च हैमंन्तिकावृत् तपंश्च तप्स्यंश्च शैशिरावृत् अग्नेरंन्तःश्लेषोऽस् कल्पंतां द्यावांपृथिवी कल्पंन्तामाप् ओषंधीः कल्पंन्तामग्नयः पृथङ्गम ज्यैष्ठगंय सन्नंताः॥२९॥

येंऽग्नयः समंनसोऽन्तरा द्यावांपृथिवी शैशिरावृत् अभि कल्पंमाना इन्द्रंमिव देवा अभि सं विंशन्तु संयच् प्रचेताश्चाग्नेः सोमंस्य सूर्यंस्योग्ना चं भीमा चं पितृणां यमस्येन्द्रंस्य ध्रुवा चं पृथिवी चं देवस्यं सिवृतुर्म्रुतां वर्रुणस्य धर्त्री च धरित्री च मित्रावर्रुणयोर्मित्रस्यं धातुः प्राचीं च प्रतीचीं च वसूंनाः रुद्राणाम्॥३०॥

आदित्यानान्ते तेऽधिपतयस्तेभ्यो नमस्ते नों मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्चं नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि सहस्रस्य प्रमा असि सहस्रस्य प्रतिमा असि सहस्रस्य विमा असि सहस्रंस्योन्मा असि साह्स्रोंऽसि सहस्रांय त्वेमा में अग्र इष्टंका धेनवंः सन्त्वेकां च शतं चं सहस्रं चायुतं च॥३१॥

चतुर्थः प्रश्नः

नियुतं च प्रयुतं चार्बुदं च न्यंर्बुदं च समुद्रश्च मध्यं चान्तश्च परार्धश्चेमा में अग्न इष्टंका धेनवंः सन्तु षष्टिः सहस्रंमयुत्मक्षीयमाणा ऋत्स्थाः स्थर्तावृधों घृतश्चतों मधुश्चृत ऊर्ज्ञस्वतीः स्वधाविनीस्ता में अग्न इष्टंका धेनवंः सन्तु विराजो नामं कामदुघां अमुत्रामुष्मिंश्लौंके॥३२॥

सब्रंता रुद्राणांम्युतं च पश्चंचत्वारि १शच॥11॥॥-----[११]

स्मिद्दिशामाशयां नः सुवर्विन्मधोरतो मार्धवः पात्वस्मान्। अग्निर्देवो दुष्टरीतुरदाँभ्य इदं क्ष्रत्र रक्षतु पात्वस्मान्। रथंतर सामंभिः पात्वस्मान्गांयत्री छन्दंसां विश्वरूपा। त्रिवृत्नों विष्ठया स्तोमो अहा समुद्रो वातं इदमोर्जः पिपर्तु। उग्रा दिशाम्भिभूतिर्वयोधाः शुचिः शुक्रे अहंन्योज्सीनां। इन्द्राधिपतिः पिपृतादतों नो महि॥३३॥

क्ष्रत्रं विश्वतो धारयेदम्। बृहथ्सामं क्षत्रभृद्धृद्धवृंष्णियं त्रिष्टुभौजंः शुभितमुग्रवीरम्। इन्द्र स्तोमेन पश्चद्शेन् मध्यमिदं वातेन सगरेण रक्ष। प्राची दिशाः सहयंशा यशंस्वती विश्वं देवाः प्रावृषाह्य सुवंवती। इदं क्ष्रत्रं दुष्टरंम्स्त्वोजोऽनांधृष्ट सहस्रिय सहस्रिय सहस्वत्। वैरूपे सामंत्रिह तच्छंकेम् जगंत्यैनं विक्ष्वा वेशयामः। विश्वं देवाः सप्तदशेनं॥३४॥

वर्च इदं क्ष्रत्र संिल्लवातमुग्रम्। धर्त्री दिशां क्ष्रतमिदं दोधारोपस्थाशांनाम्मित्रवंदस्त्वोजः। मित्रांवरुणा श्ररदाह्रां चिकिल्ल अस्मै राष्ट्राय मित्र शर्म यच्छतम्। वैराजे सामन्निधं मे मनीषानुष्टुभा सम्भृतं वीर्यर्थ सहंः। इदं क्षत्रम्मित्रवंदाईदांनु मित्रांवरुणा रक्षतमाधिपत्यैः। सम्माङ्किशा सहसामि सहसामि सहंस्वत्यृतुर्हेम्नतो विष्ठयां नः पिपर्तु। अवस्युवांताः॥३५॥

बृह्तीर्नु शक्वंशिर्मं यज्ञमंवन्तु नो घृताचीः। सुवंवती सुद्धां नः पर्यस्वती दिशां देव्यंवतु नो घृताचीं। त्वं गोपाः पुरण्तोत पश्चाद्वृहंस्पते याम्यां युङ्कि वाचम्। ऊर्ध्वा दिशा र रन्तिराशौषंधीना र संवथ्सरेणं सिवता नो अह्नाम्। रेवथ्सामातिंच्छन्दा उ छन्दोजांतशत्रुः स्योना नो अस्तु। स्तोमंत्रयस्त्रिरशे भुवंनस्य पित्व विवंस्वद्वाते अभि नंः॥३६॥ गृणाहि। घृतवंती सवित्राधिपत्यैः पर्यस्वती रन्तिराशां नो अस्तु। ध्रुवा दिशां विष्णुप्त्यघोरास्येशांना सहंसो या मनोतां। बृह्स्पतिंमांतिरिश्वोत वायुः संधुवाना वातां अभि नो गृणन्तु। विष्टम्भो दिवो धरुणः पृथिव्या अस्येशांना जगंतो विष्णुपत्नी। विश्वव्यंचा इषयंन्ती सुभूतिः शिवा नो अस्त्वदिंतिरुपस्थें। वैश्वान्तो नं ऊत्या पृष्टो दिव्यन्ं नो-ऽद्यानुंमित्रिन्वदंनुमते त्वङ्कयां निश्चत्र आ भुंवत्को अद्य युंङ्के॥३७॥

मिहं सप्तद्शेनांवस्युवांता अभि नोऽनुं नृश्चतुंर्दश च॥12॥॥———[१२]

नर्मस्ते रुद्र नमो हिरंण्यबाहवे नमः सहंमानाय नर्म आव्याधिनींभ्यो नर्मो भ्वाय नर्मो ज्येष्ठाय नर्मो दुन्दुभ्यांय नमः सोमांय नर्म इरिण्यांय द्रापे सहस्राण्येकांदश॥11॥ नर्मस्ते रुद्र नर्मो भ्वाय द्रापे सप्तविरशितिः॥27॥ नर्मस्ते रुद्र तं वो जम्भे दधामि॥॥———[१३]

॥पश्चमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः॥

नमंस्ते रुद्र मृन्यवं उतो त् इषंवे नमंः। नमंस्ते अस्तु धन्वने बाहुभ्यांमुत ते नमंः। या त् इषुंः शिवतंमा शिवम्बभूवं ते धनुः। शिवा शंर्व्यां या तव तयां नो रुद्र मृडय। या तें रुद्र शिवा तनूरघोरापांपकाशिनी। तयां नस्तनुवा शंतमया गिरिशन्ताभि चांकशीहि। यामिषुं गिरिशन्त हस्ते॥१॥

बिभुर्घ्यस्तेवे। शिवां गिरित्र तां कुरु मा हिर्साः पुरुषं जगंत्। शिवेन वर्चसा त्वा गिरिशाच्छां वदामिस। यथां नः सर्विमिज्जगंदयक्ष्म र सुमना असंत्। अध्यंवोचदिधवृक्ता प्रथमो दैव्यों भिषक्। अहीर्श्रश्च सर्वीश्चम्भयन्थ्सर्वीश्च यातुधान्यः। असौ यस्ताम्रो अरुण उत बुभुः सुमङ्गलंः। ये चेमार रुद्रा अभितों दिक्षु॥२॥

श्रिताः संहस्रशोऽवैषा् हेर्ड ईमहे। असौ योऽवसर्पति नीलंग्रीवो विलोहितः। उतैनं गोपा अंदश्त्रदंशन्नुदहार्यः। उतैनं विश्वां भूतानि स दृष्टो मृंडयाति नः। नमो अस्तु नीलंग्रीवाय सहस्राक्षायं मीढुषें। अथो ये अंस्य सत्वांनो-ऽहं तेभ्योऽकरं नमः। प्र मृंश्च धन्वंनुस्त्वमुभयोरार्बियोर्ज्याम्। याश्चं ते हस्त इषंवः॥३॥

परा ता भंगवो वप। अवतत्य धनुस्त्वः सहंस्राक्ष् शतेषुधे। निशीर्यं शल्यानाम्मुखां शिवो नंः सुमनां भव। विज्यं धर्नुः कप्रदिनो विशंल्यो बाणंवा र उत। अनेशत्रस्येषंव आभुरंस्य निष्क्षिः। या ते हेतिर्मीं ढुष्टम् हस्ते बभूवं ते धर्नुः। तयास्मान् विश्वतस्त्वमयक्षमया परि ब्युजा। नमस्ते अस्त्वायुंधायानांतताय धृष्णवें। उभाभ्यांमुत ते नमों बाहुभ्यां तव धन्वंने। परि ते धन्वंनो हेतिरस्मान्वृणक्तु विश्वतः। अथो य इंषुधिस्तवारे अस्मन्नि धेहि तम्॥४॥

नमो हिरंण्यबाहवे सेनान्यें दिशां च पत्ये नमो नमों वृक्षेभ्यो हिरंकेशेभ्यः पशूनाम्पत्ये नमो नमेः सस्पिञ्जराय त्विषींमते पथीनाम्पत्ये नमो नमों बस्रुशायं

हस्तें दिक्ष्विपंव उभाभ्यां द्वाविर्शातिश्च॥१॥॥———[१]

सस्पिश्चराय त्विषीमते पथीनाम्पतिये नमो नमी बभ्रुशाये विव्याधिनेऽन्नांनाम्पतिये नमो नमो हरिकेशायोपवीतिने पृष्टानाम्पतिये नमो नमो भ्वस्य हेत्ये जगंताम्पतिये नमो नमो भ्वस्य हेत्ये जगंताम्पतिये नमो नमो रुद्रायांतताविने क्षेत्रांणाम्पतिये नमो नमेः सूतायाहंन्त्याय वनांनाम्पतिये नमो नमेः॥५॥

रोहिताय स्थपतंये वृक्षाणाम्पतंये नमो नमों मुन्निणे वाणिजाय कक्षांणाम्पतंये नमो नमों भुवन्तयें वारिवस्कृतायौषंधीनाम्पतंये नमो नमं उच्चेर्घोषायाऋन्दयंते पत्तीनाम्पतंये नमो नमेः कृथ्स्रवीताय धावंते सत्वनाम्पतंये नमेः॥६॥

वनांनाम्पतंये नमो नम् एकान्नत्रिष्शचं॥२॥॥————[२]

नमः सहंमानाय निव्याधिनं आव्याधिनीनाम्पतंये नमो नमः ककुभायं निष्क्रिणें स्तेनानाम्पतंये नमो नमो निष्क्रिणे इष्धिमते तस्कराणाम्पतंये नमो नमो वश्चते परिवर्श्चते स्तायूनाम्पतंये नमो नमो निचेरवे परिचरायारंण्यानाम्पतंये नमो नमः सृकाविभ्यो जिघा स्त्रस्यो मुष्णाताम्पतंये नमो नमोऽसिमन्द्रो नक्तं चर्रद्राः प्रकृन्तानाम्पतंये नमो नमं उष्णीषिणे गिरिचरायं कुलुश्चानाम्पतंये नमो नमः॥७॥

इषुंमद्भो धन्वाविभ्यंश्च वो नमो नमं आतन्वानेभ्यंः प्रतिदधानेभ्यश्च वो नमो नमं आयच्छंद्भो विसृजद्भश्च वो नमो नमोऽस्यंद्भो विध्यंद्भश्च वो नमो नम् आसीनेभ्यः शयानेभ्यश्च वो नमो नमंः स्वपद्भो जाग्रंद्भश्च वो नमो नमस्तिष्ठंद्भो धावंद्भश्च वो नमो नमंः सुभाभ्यंः सुभापंतिभ्यश्च वो नमो नमो अश्वेभ्योऽश्वंपतिभ्यश्च वो नमंः॥८॥

कुलुश्चानाम्पतंये नमो नमोऽश्वंपतिभ्यस्त्रीणि च॥३॥॥———[३]

नमं आव्याधिनींभ्यो विविध्यंन्तीभ्यश्च वो नमो नम् उगंणाभ्यस्तृ हतीभ्यंश्च वो नमो नमो गृथ्सेभ्यो गृथ्सपंतिभ्यश्च वो नमो नमो ब्रातेंभ्यो ब्रातंपतिभ्यश्च वो नमो नमो गृणेभ्यो गृणपंतिभ्यश्च वो नमो नमो विरूपेभ्यो विश्वरूपेभ्यश्च वो नमो नमो महन्द्राः क्षुष्ट्रकेभ्यंश्च वो नमो नमो रिथभ्योऽरथेभ्यंश्च वो नमो नमो रथेंभ्यः॥९॥

रथंपतिभ्यश्च वो नमो नमः सेनाँभ्यः सेनानिभ्यंश्च वो नमो नमः श्वन्तृभ्यः संग्रहीतृभ्यंश्च वो नमो नम्स्तक्षंभ्यो रथकारेभ्यंश्च वो नमो नमः कुलांलेभ्यः कुमरिभ्यश्च वो नमो नमः कुलांलेभ्यः कुमरिभ्यश्च वो नमो नमः पुञ्जिष्टेभ्यो निषादेभ्यंश्च वो नमो नमं इषुकृद्धो धन्वकृद्धश्च वो नमो नमो मृग्युभ्यः श्वनिभ्यंश्च वो नमो नमः श्वभ्यः श्वपंतिभ्यश्च वो नमः॥१०॥

रथेँभ्यः श्वपंतिभ्यश्च द्वे चं॥४॥॥———[४]

नमों भ्वायं च रुद्रायं च नमंः श्वायं च पशुपतंये च नमो नीलंग्रीवाय च शितिकण्ठांय च नमंः कपर्दिनं च व्यंप्तकेशाय च नमंः सहस्राक्षायं च श्तर्थन्वने च नमो गिरिशायं च शिपिविष्टायं च नमों मीदुष्टंमाय चेषुंमते च नमों हस्वायं च वामनायं च नमों बृहते च वर्षीयसे च नमों वृद्धायं च संवृध्वंने च॥११॥

नमो अग्रियाय च प्रथमायं च नमं आशवें चाजिरायं च नमः शीघ्रियाय च शीभ्याय च नमं ऊर्म्याय चावस्वन्याय च नर्मः स्रोतस्याय च द्वीप्याय च॥१२॥

सं वृध्वंने च पश्चंवि शतिश्च॥५॥॥

नमों ज्येष्ठायं च कनिष्ठायं च नमंः पूर्वजायं चापरजायं च नमों मध्यमायं चापगल्भायं च नमों जघन्यांय च बुध्नियाय च नमंः सोभ्यांय च प्रतिसर्याय च नमो याम्यांय च क्षेम्यांय च नमं उर्वर्याय च खल्याय च नमः श्लोक्याय चावसान्याय च नमो वन्यांय च कक्ष्यांय च नमः श्रवायं च प्रतिश्रवायं च॥१३॥

नमं आश्षेणाय चाश्रंथाय च नमः श्रांय चावभिन्दते च नमों वर्मिणें च वरूथिनें च नमों बिल्मिनें च कवचिनें च नर्मः श्रुतायं च श्रुतसेनायं च॥१४॥

प्रतिश्रवायं च पश्चंवि शातिश्च॥६॥॥

नमों दुन्दुभ्यांय चाहनन्यांय च नमों धृष्णवें च प्रमृशायं

च नमों दूतायं च प्रहिंताय च नमों निषक्षिणें चेषुधिमतें च नमंस्तीक्ष्णेषंवे चायुधिनें च नमंः स्वायुधायं च सुधन्वंने च नमः सुत्यांय च पथ्यांय च नमंः काट्यांय च नीप्यांय च नमः सूद्यांय च सर्स्यांय च नमों नाद्यायं च वैश्वन्तायं च॥१५॥

नमः कूप्याय चावट्याय च नमो वर्ष्याय चावर्ष्यायं च नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नमे ईप्रियाय चात्प्याय च नमो वात्याय च रेष्मियाय च नमो वास्त्व्याय च वास्तुपायं च॥१६॥

वैशुन्तायं च त्रि॰्शचं॥७॥॥∎

-[り]

नमः सोमाय च रुद्रायं च नमंस्ताम्रायं चारुणायं च नमंः शंगायं च पशुपतंये च नमं उग्रायं च भीमायं च नमों अग्रेवधायं च दूरेवधायं च नमों हुन्ने च हनीयसे च नमों वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो नमंस्ताराय नमः शम्भवं च मयोभवं च नमः शंकरायं च मयस्करायं च नमः शिवायं च शिवतंराय च॥१७॥

नम्स्तीर्थ्याय च् कूल्याय च् नमः पार्याय चावार्याय च्

नमः प्रतरंणाय चोत्तरंणाय च नमं आतार्याय चालाद्याय च नमः शष्याय च फेन्याय च नमः सिकृत्याय च प्रवाह्याय च॥१८॥

शिवतंराय च त्रिर्शर्च॥८॥॥———[८]

नमं इिरण्यांय च प्रपृथ्यांय च नमः किश्शिलायं च क्षयंणाय च नमः कपिर्दने च पुलुस्तये च नमो गोष्ठांय च गृह्यांय च नमस्तल्प्यांय च गेह्यांय च नमः काट्यांय च गह्वरेष्ठायं च नमौ हृद्य्यांय च निवेष्यांय च नमः पाश्सव्यांय च रजस्यांय च नमः शुष्क्यांय च हिर्त्यांय च नमो लोप्यांय चोलुप्यांय च॥१९॥

नमं ऊर्व्याय च सूर्म्याय च नमंः पृण्याय च पर्णशृद्याय च नमोऽपगुरमाणाय चाभिघ्नते च नमं आक्खिदते चं प्रक्खिदते च नमों वः किरिकेभ्यों देवाना ह हृदयेभ्यो नमों विक्षीणकेभ्यो नमों विचिन्वत्केभ्यो नमं आनिर्हतेभ्यो नमं आमीवत्केभ्यः॥२०॥

उल्प्यांय च त्रयंश्विश्शवाशाम् [१] दापे अर्भागम्यते दरिद्वीलेलोदित्। एषाम्पर्भवाणामेषाम्पर

द्रापे अन्धंसस्पते दरिंद्रन्नीलंलोहित। एषाम्पुरुंषाणामेषाम्पंशृ

मा भेर्मारो मो एंषां किं चनामंमत्। या तें रुद्र शिवा तुनूः शिवा विश्वाहंभेषजी। शिवा रुद्रस्यं भेषजी तयां नो मृड जीवसें। इमा॰ रुद्रायं तुवसें कपूर्दिनें क्षयद्वीराय प्र भंरामहे मृतिम्। यथां नः शमसंद्विपदे चतुंष्यदे विश्वंम्पुष्टम्ग्रामें अस्मित्र॥२१॥

अनांतुरम्। मृडा नों रुद्रोत नो मयंस्कृधि क्ष्यद्वीराय नमंसा विधेम ते। यच्छं च योश्च मनुरायजे पिता तदंश्याम् तवं रुद्र प्रणीतौ। मा नो महान्तंमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षंन्तमृत मा नं उक्षितम्। मा नो वधीः पितर्म्मोत मातरंग्प्रिया मा नंस्तनुवं:॥२२॥

रुद्र रीरिषः। मा नंस्तोके तनेये मा न आयंषि मा नो गोषु मा नो अश्वेष रीरिषः। वीरान्मा नो रुद्र भामितो वंधीरह्विष्मंन्तो नमंसा विधेम ते। आरात्तें गोघ्र उत पूरुषघ्रे क्षयद्वीराय सुम्रम्स्मे ते अस्तु। रक्षां च नो अधि च देव ब्रूह्यधां च नः शर्म यच्छ द्विबर्हाः। स्तुहि॥२३॥

श्रुतं गेर्त्सदं युवानम्मृगं न भीमम्पएहृत्नुमुग्रम्। मृडा जरित्रे रुद्र स्तर्वानो अन्यं ते अस्मन्नि वंपन्तु सेनाः। परिं णो रुद्रस्यं हेतिर्वृणक्तु परिं त्वेषस्यं दुर्मितिरंघायोः। अवं स्थिरा मघवंद्र्यस्तनुष्व मीद्वंस्तोकाय तनयाय मृडय। मीद्वंष्टम् शिवंतम शिवो नंः सुमनां भव। प्रमे वृक्ष आयुंधं निधाय कृत्तिं वसान आ चेर् पिनांकम्॥२४॥

बिश्रदा गंहि। विकिरिद विलोहित नमस्ते अस्तु भगवः। यास्ते सहस्र हेतयोऽन्यमस्मन्नि वंपन्तु ताः। सहस्राणि सहस्रधा बांहुवोस्तवं हेतयः। तासामीशांनो भगवः पराचीना मुखां कृधि॥२५॥

अस्मिः स्तुनुवंः स्तुहि पिनांकमेकान्नत्रिःशर्च॥10॥॥———[१०]

सहस्राणि सहस्रशो ये रुद्रा अधि भूम्याम्। तेषारं सहस्रयोजनेऽव धन्वांनि तन्मसि। अस्मिन्मंहृत्यंर्णवेंऽन्तिरंक्षे भवा अधि। नीलंग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वा अधः क्षंमाचराः। नीलंग्रीवाः शितिकण्ठा दिवरं रुद्रा उपंश्रिताः। ये वृक्षेषुं सस्पिञ्जरा नीलंग्रीवा विलोहिताः। ये भूतानामधिपतयो विशिखासंः कप्रदिनः। ये अन्नेषु विविध्यंन्ति पान्नेषु पिबंतो जनान्। ये पृथाम्पंथिरक्षंय ऐलबृदा यृव्युधंः। ये तीर्थानि॥२६॥

प्रचरंन्ति सृकावंन्तो निष्क्षिणः। य पृतावंन्तश्च भूया रेसश्च दिशो रुद्रा विंतस्थिरे। तेषा रे सहस्रयोजनेऽव धन्वांनि तन्मसि। नमों रुद्रेभ्यो ये पृंथिव्यां येंऽन्तरिक्षे ये दिवि येषामत्रुं वातों वर्षमिषंवस्तेभ्यो दश प्राचीर्दशं दक्षिणा दशं प्रतीचीर्दशोदींचीर्दशोध्वांस्तेभ्यो नम्स्ते नो मृडयन्तु ते यं द्विष्मो यश्चं नो द्वेष्टि तं वो जम्भे दधामि॥२७॥

तीर्थानि	यश्च	षद्वं॥11॥॥	٤.	8	1	
	_		_ ,			1

अश्मन् य ड्रमोदेनमा्शुः प्राचीं जी्मूतंस्य यदक्रंन्दो मा नों मित्रो ये वाजिनं नवं॥९॥
अश्मंन्मनो्युजं प्राचीमनु शर्मं यच्छतु तेषांम्भिगूँर्तिः षद्वंत्वारि श्शत्। अश्मंन् ह्विष्मान्॥ हिरः
ओम्। श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥॥———[१२]

अश्मन् य इमोदेनमाशुः प्राचीं जीमूतंस्य यदर्त्रन्दो मा नी मित्रो ये वाजिनं नवं॥९॥
अश्मन्मनोयुजं प्राचीमनु शर्म यच्छतु तेषांमुभिगूर्तिः षद्गंत्वारिश्शत्। अश्मन् ह्विष्मान्॥ हिरिः
ओम्। श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥॥————[१३]

॥षष्ठमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे षष्ठमः प्रश्नः॥

अश्मन्नूर्ज्म्पर्वते शिश्रियाणां वाते पूर्जन्ये वर्रुणस्य शुष्मैं। अन्न ओषंधीभ्यो वनस्पतिभ्योऽधि सम्भृतां तां न इष्मूर्जं धत्त मरुतः सरर्राणाः। अश्म ईस्ते क्षुद्मुं ते शुगृंच्छतु यं द्विष्मः। समुद्रस्यं त्वाऽवाक्याग्रे पिरं व्ययामिस। पावको अस्मभ्य ईशिवो भव। हिमस्यं त्वा ज्रायुणाग्रे पिरं व्ययामिस। पावको अस्मभ्य ईशिवो भव। उपं॥१॥

ज्मन्नुपं वेत्सेऽवंत्तरं नृदीष्वा। अग्ने पित्तम्पामंसि। मण्डूंकि ताभिरा गंहि सेमं नो यज्ञम्। पावकवंर्ण शिवं कृधि। पावक आ चितयंन्त्या कृपा। क्षामन्नुरुच उषसो न भानुना। तूर्वन्न यामन्नेतंशस्य नू रण आ यो घृणे। न तंतृषाणो अजरंः। अग्ने पावक रोचिषां मृन्द्रयां देव जिह्नयां। आ देवान्॥२॥

वृक्षि यिक्षं च। स नंः पावक दीदिवोऽग्नं देवा । इहा वह। उपं यज्ञ । हिवश्चं नः। अपामिदं न्ययंन । समुद्रस्यं निवेशंनम्। अन्यं ते अस्मत्तंपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्य । शिवो भव। नर्मस्ते हरसे शोचिषे नर्मस्ते अस्त्वर्चिषै। अन्यं ते अस्मत्तंपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्य शिवो भव। नृषदे वट्॥३॥

अप्सुषदे वड्वंनसदे वड्वंरिह्षदे वट्थ्संवर्विदे वट। ये देवा देवानां यज्ञियां यज्ञियांना संवथ्सरीणमुपं भागमासंते। अहुतादों ह्विषों यज्ञे अस्मिन्थ्स्वयं जुंहुध्वम्मधुंनो घृतस्यं। ये देवा देवेष्विधं देवत्वमायन् ये ब्रह्मणः पुरण्तारों अस्य। येभ्यो नर्ते पर्वते धाम किं चन न ते दिवो न पृंथिव्या अधि सुषुं। प्राणदाः॥४॥

अपान्दा व्यान्दाश्चंक्षुर्दा वंर्चोदा वंरिवोदाः। अन्यं ते अस्मत्तंपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्य शिवो भव। अग्निस्तिग्मेनं शोचिषा यश्सद्विश्वं न्यंत्रिणम्। अग्निर्नो वश्सते र्यिम्। सैनानींकेन सुविदत्रों अस्मे यष्टां देवाश आयंजिष्ठः स्वस्ति। अदंब्धो गोपा उत नः पर्स्पा अग्नै द्युमदुत रेवदिदीहि॥५॥

उपं देवान् वद्गांणदाश्चतुंश्चत्वारि रशच॥१॥॥————[१

य इमा विश्वा भुवंनानि जुह्बदिष्र्होतां निष्सादां पिता

नंः। स आशिषा द्रविणिमिच्छमानः परमुच्छदो वर् आ विवेश। विश्वकर्मा मनसा यद्विहाया धाता विधाता परमोत संदक्। तेषांमिष्टानि समिषा मंदन्ति यत्रं सप्तर्षीन्पर एकमाहुः। यो नंः पिता जनिता यो विधाता यो नंः स्तो अभ्या सञ्जजानं।॥६॥

यो देवानां नाम्धा एकं एव तर संम्प्रश्नम्भवंना यन्त्यन्या। त आयंजन्त द्रविंण्रः समंस्मा ऋषंयः पूर्वे जिर्तारो न भूना। असूर्ता सूर्ता रजंसो विमाने ये भूतानिं समकृंण्वित्रमानि। न तं विंदाय य इदं ज्जानान्यद्युष्माक्मन्तंरम्भवाति। नीहारेण् प्रावृंता जल्प्यां चासुतृपं उक्थृशासंश्चरन्ति। पूरो दिवा पूर एना॥७॥

पृथिव्या परो देवेभिरसुंरैर्गृहा यत्। कः स्विद्गर्भं प्रथमं देध आपो यत्रं देवाः समगंच्छन्त विश्वं। तिमद्गर्भम्प्रथमं देध आपो यत्रं देवाः समगंच्छन्त विश्वं। अजस्य नाभावध्येकमर्पितं यस्मिन्निदं विश्वम्भुवंनमधि श्रितम्। विश्वकर्मा ह्यजंनिष्ट देव आदिद्गन्धवां अभवद्वितीयः। तृतीयः पिता जंनितौषंधीनाम्॥८॥

अपां गर्भं व्यंदधात्पुरुत्रा। चक्षुंषः पिता मनसा हि धीरों घृतमेन अजन्त्रन्नमाने। यदेदन्ता अदंद रहन्त् पूर्व आदिद्यावांपृथिवी अप्रथेताम्। विश्वतंश्वक्षुरुत विश्वतांमुखो विश्वतांहस्त उत विश्वतंस्पात्। सं बाहुभ्यां नमति सम्पतंत्रैर्द्यावांपृथिवी जन्यं देव एकः। किश् स्विंदासीदिधिष्ठानमारम्भणं कत्मिष्स्वित्कमांसीत्। यदी भूमिं जनयन्नं॥९॥

विश्वकंर्मा वि द्यामौर्णौन्मिह्ना विश्वचंक्षाः। कि स्विद्धनं क उ स वृक्ष आंसीद्यतो द्यावांपृथिवी निष्टतृक्षुः। मनीषिणो मनंसा पृच्छतेदु तद्यद्ध्यतिष्ठद्भवनानि धारयत्रं। या ते धामानि परमाणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मत्रुतेमा। शिक्षा सर्खिभ्यो ह्विषि स्वधावः स्वयं यंजस्व तृनुवं जुषाणः। वाचस्पतिं विश्वकंर्माणमूतये॥१०॥

म्नोयुजं वाजे अद्या हुंवेम। स नो नेदिंष्ठा हर्वनानि जोषते विश्वशंम्भूरवंसे साधुकंमा। विश्वंकर्मन् ह्विषां वावृधानः स्वयं यंजस्व तुनुवं जुषाणः। मुह्यंन्त्वन्ये अभितः सपत्नां इहास्माकंम्मुघवां सूरिरंस्तु। विश्वंकर्मन् ह्विषा वर्धनेन त्रातार्मिन्द्रंमकृणोरवध्यम्। तस्मै विशः समंनमन्त पूर्वीर्यमुग्रो विंह्व्यो यथासंत्। स्मुद्रायं वयुनांय सिन्धूनाम्पतंये नमंः। नदीना्र् सर्वासाम्प्रित्रे जुंहुता विश्वकंर्मणे विश्वाहामंत्यं हिवः॥११॥

जुजानैनौषंधीनां भूमिं जुनयंत्रूतये नमो नवं च॥२॥॥————[२]

उदेनमृत्त्रां न्याग्नें घृतेनाहुत। रायस्पोषेण सः सृंज प्रजयां च धनेन च। इन्द्रेमम्प्रत्रां कृधि सजातानांमसद्वशी। समेनं वर्चसा सृज देवेभ्यों भागधा अंसत्। यस्यं कुर्मो ह्विर्गृहे तमंग्ने वर्धया त्वम्। तस्मै देवा अधि ब्रवत्र्यं च ब्रह्मणस्पतिः। उदं त्वा विश्वे देवाः॥१२॥

अग्ने भरंन्तु चित्तिभिः। स नो भव शिवतंमः सुप्रतीको विभावंसुः। पश्च दिशो दैवींर्य्ज्ञमंवन्तु देवीरपामंतिं दुर्मतिम्बाधंमानाः। रायस्पोषं युज्ञपंतिमाभजन्तीः। रायस्पोषे अधि युज्ञो अंस्थाथ्समिद्धे अग्नाविधं मामहानः। उक्थपंत्र ईड्यो गृभीतस्त्रप्तं घुर्मम्पंरिगृह्यायजन्त। ऊर्जा यद्यज्ञमशंमन्त देवा दैव्याय धुर्त्रे जोष्ट्रें। देवश्रीः श्रीमंणाः श्तपंयाः॥१३॥ परिगृह्यं देवा यज्ञमायत्र्। सूर्यरिष्टम्रहरिकेशः पुरस्तांध्सिवृता ज्योतिरुद्या अजंस्रम्। तस्यं पूषा प्रस्वं यांति देवः सम्पश्यन्विश्वा भुवंनानि गोपाः। देवा देवेभ्यो अध्वर्यन्तो अस्थुर्वीत शंमित्रे शंमिता यज्ञध्यै। तुरीयो यज्ञो यत्रं ह्व्यमेति ततः पावका आशिषो नो जुषन्ताम्। विमानं एष दिवो मध्यं आस्त आपप्रिवात्रोदंसी अन्तरिक्षम्। स विश्वाचीरिभ॥१४॥

चृष्टे घृताचीरन्त्रा पूर्वमपंरं च केतुम्। उक्षा संमुद्रो अरुणः सुंपणः पूर्वस्य योनिम्पितुरा विवेश। मध्ये दिवो निहितः पृश्चिरश्मा वि चंक्रमे रजंसः पात्यन्तौ। इन्द्रं विश्वां अवीवृधन्थ्समुद्रव्यंचसं गिरंः। र्थीतंम र्थीनां वाजांना र सत्पंतिम्पतिम्। सुम्नहूर्यज्ञो देवा अ जा चं वक्षद्यक्षंद्रिर्देवो देवा आ चं वक्षत्। वाजंस्य मा प्रस्वेनौद्धाभेणोदंग्रभीत्। अथां सपत्ना इन्द्रों मे निग्राभेणाधंरा अथां सपत्ना इन्द्रों मे निग्राभेणाधंरा अथां सपत्नांनिन्द्राग्नी में विष्वीनान्व्यंस्यताम्॥१५॥

देवाः शुतपंया अभि वार्जस्य पिंह्व १ शतिश्व॥३॥॥---

-[3]

आशुः शिशांनो वृष्मो न युध्मो घंनाघनः क्षोभणश्चर्षणीनाम्। स्ङ्कन्दंनोऽनिमिष एंकवीरः श्वतं सेनां अजयथ्माकिमन्द्रंः। संक्रन्दंनेनानिमिषेणं जिष्णुनां युत्कारेणं दुश्च्यवनेनं धृष्णुनां। तिदन्द्रेण जयत् तथ्संहध्वं युधो नर् इषुंहस्तेन वृष्णां। स इषुंहस्तैः स निष्किभिर्वशी सङ्स्रंष्टा स युध् इन्द्रों गुणेनं। स्र सृष्टुजिथ्सोम्पा बांहुश्ध्यूर्ध्वधंन्वा प्रतिहिताभिरस्तां। बृहंस्पते परि दीय॥१६॥

रथेन रक्षोहामित्रा रथानाः। प्रभुअन्थ्सेनाः प्रमृणो युधा जयंत्रस्माकंमेध्यविता रथानाम्। गोत्रिभिदं गोविदं वर्ज्ञबाहुं जयंन्तम्जमं प्रमृणन्तमोजंसा। इम र संजाता अनुं वीरयध्वमिन्द्र र सखायोऽनु स र रंभध्वम्। बलुविज्ञायः स्थविरः प्रवीरः सहंस्वान् वाजी सहंमान उग्रः। अभिवीरो अभिसंत्वा सहोजा जैत्रंमिन्द्र रथमा तिष्ठ गोवित्। अभि गोत्राणि सहंसा गाहंमानोऽदायः॥१७॥

वीरः श्तमंन्युरिन्द्रेः। दुश्चवनः पृंतनाषाडंयुध्यौंऽस्माक् र् सेनां अवतु प्र युध्सु। इन्द्रं आसां नेता बृह्स्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एंतु सोमंः। देवसेनानांमभिभञ्जतीनां जयन्तीनाम्म्रुतो यन्त्वग्रैं। इन्द्रंस्य वृष्णो वर्रुणस्य राज्ञं आदित्यानांम्मुरुताः शर्धं उग्रम्। महामनसाम्भुवनच्यवानां घोषों देवानां जयंतामुदंस्थात्। अस्माक्मिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषंवस्ता जयन्तु।॥१८॥

अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्मानं देवा अवता हवेषु। उद्धंर्षय मघवन्नायुंधान्युथ्मत्वंनाम्मामकानाम्महा हेसि। उद्घंत्रहन्वाजिनां वाजिनान्युद्रथानां जयंतामेतु घोषंः। उप प्रेत जयंता नरः स्थिरा वंः सन्तु बाहवंः। इन्द्रों वः शर्म यच्छत्वनाधृष्या यथासंथ। अवंसृष्टा परां पत् शरंव्ये ब्रह्मंसहिता। गच्छामित्रान्प्र॥१९॥

विश मैषां कं चनोच्छिषः। मर्माणि ते वर्मभिश्छादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनाभि वस्ताम्। उरोविरीयो वरिवस्ते अस्तु जयन्तं त्वामन् मदन्तु देवाः। यत्रं बाणाः सम्पतिन्त कुमारा विशिखा इंव। इन्द्रों नस्तत्रं वृत्रहा विश्वाहा शर्म यच्छतु॥२०॥

दीया दायो जंयन्त्वमित्रान्य चंत्वारि श्वाची ॥ ॥ — [४] प्राची मन् प्रदिशाम्प्रेहि विद्वानुग्रेरंग्ने पुरो अंग्निर्भवेह।

विश्वा आशा दीद्यांनो वि भाह्यूर्जं नो धेहि द्विपदे चतुंष्पदे। क्रमंध्वम्ग्निना नाक्मुख्युर् हस्तेषु बिभ्रेतः। दिवः पृष्ठर सुवंर्गत्वा मिश्रा देवेभिराद्धम्। पृथिव्या अहमुद्दन्तरिक्षमार्रुहम्न्तरिक्षाद्दिवमार्रुहम्। दिवो नाकस्य पृष्ठाथ्सुवर्ज्योतिरगाम्॥२१॥

अहम्। सुवर्यन्तो नापेंक्षन्त आ द्यार रोहन्ति रोदंसी। यज्ञं ये विश्वतोधार् सुविद्वारसो वितेनिरे। अग्ने प्रेहिं प्रथमो देवयतां चक्षुंर्देवानांमुत मर्त्यांनाम्। इयंक्षमाणा भृगुंभिः स्जोषाः सुवंर्यन्तु यज्ञंमानाः स्वस्ति। नक्तोषासा समंनसा विरूपे धापयेते शिशुमेकर् समीची। द्यावा क्षामां रुक्मो अन्तर्विभाति देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदाः। अग्ने सहस्राक्ष॥२२॥

शृत्मूर्धञ्छतं ते प्राणाः सहस्रंमपानाः। त्वश् सांह्स्रस्यं राय ईशिषे तस्में ते विधेम् वाजांय स्वाहां। सुपूर्णोऽसि गुरुत्मांन्यृथिव्याश् सींद पृष्ठे पृथिव्याः सींद भासान्तरिक्षमा पृण ज्योतिषा दिवमुत्तंभान तेजंसा दिश उद्दृश्हे। आजुह्वांनः सुप्रतींकः पुरस्तादग्रे स्वां योनिमा सींद साध्या। अस्मिन्थ्सधस्थे अध्युत्तंरस्मिन्विश्वं देवाः॥२३॥

यजंमानश्च सीदत। प्रेद्धों अग्ने दीदिहि पुरो नो-ऽजंस्रया सूर्म्या यिवष्ठ। त्वा श्वाश्चंन्त उपं यिन्त् वाजाः। विधेमं ते पर्मे जन्मंत्रग्ने विधेम् स्तोमैरवंरे स्धस्थें। यस्माद्योनेरुदारिथा यजे तम्प्र त्वे ह्वी श्षे जुहुरे सिमेंद्धे। ता श्मिवतुर्वरेण्यस्य चित्रामाहं वृंणे सुमृतिं विश्वजंन्याम्। यामस्य कण्वो अदुंहुत्प्रपीना श्महस्रंधाराम्॥२४॥

पर्यसा महीं गाम्। सप्त ते अग्ने स्मिधः स्प्त जिह्नाः सप्तर्षयः सप्त धामं प्रियाणि। सप्त होत्राः सप्तधा त्वां यजन्ति सप्त योनीरा पृणस्वा घृतेनं। ईटङ्गांन्यादङ्गेतादङ्गे प्रतिदङ्गे मितश्च सम्मितश्च सभराः। शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्च सत्यज्योतिश्च ज्योतिष्मा १श्च स्त्यश्चर्त्पाश्चात्य १ हाः।॥ २५॥

ऋत्जिचं सत्यजिचं सेन्जिचं सुषेण्श्वान्त्यंमित्रश्च दूरेअमित्रश्च गणः। ऋतश्चं सृत्यश्चं ध्रुवश्चं धरुणंश्च धर्ता चं विधर्ता चं विधार्यः। ईदक्षांस एतादक्षांस ऊ षु णंः सदक्षांसः प्रतिंसदक्षास एतंन। मितासंश्च सम्मितासश्च न ऊतये सभरसो मरुतो युज्ञे अस्मिन्निन्द्रं दैवीर्विशो म्रुतोऽनुंवर्त्मानो यथेन्द्रं दैवीर्विशो म्रुतोऽनुंवर्त्मान एविम्मं यजमानं दैवीश्च विशो मानुंषीश्चानुंवर्त्मानो भवन्तु॥२६॥

अगार सहसाक्ष देवाः सहस्रंधारामत्यर्रहा अनुंवत्मीनः षोडंश च॥५॥——[५] जीमूतस्येव भवति प्रतींकं यद्वमी याति समदामुपस्थै।

जामूतस्यव मवात प्रताक यहुमा यात समदामुपस्था अनांविद्धया तनुवां जय त्व॰ स त्वा वर्मणो मिह्मा पिपर्तु। धन्वंना गा धन्वंनाजिं जंयेम धन्वंना तीव्राः समदो जयेम। धनुः शत्रोरपकामं कृणोति धन्वंना सर्वाः प्रदिशो जयेम। वक्ष्यन्तीवेदा गंनीगन्ति कर्णम्प्रिय॰ सर्खायम्परिषस्वजाना। योषेव शिङ्के वितृताधि धन्वन्नं॥२७॥

ज्या इय समने पारयंन्ती। ते आचरंन्ती समंनेव् योषां मातेवं पुत्रिम्बंभृतामुपस्थैं। अप शत्र न्ंविध्यता श् संविदाने आर्बी इमे विष्फुरन्तीं अमित्रान्ं। बह्वीनाम्पिता बहुरंस्य पुत्रिश्चिश्चा कृंणोति समंनावगत्यं। इषुिधः सङ्काः पृतंनाश्च सर्वाः पृष्ठे निनंद्धो जयित प्रसूतः। रथे तिष्ठत्रयित वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयेते सुषार्थिः। अभीशूंनाम्महिमानम्॥२८॥ प्नायत् मनेः पश्चादन् यच्छन्ति रश्मयः। तीव्रान्धोषाँन्कृण्वते वृषंपाण्योऽश्वा रथेभिः सह वाजयन्तः। अवक्रामन्तः प्रपंदैर्मित्रान्श्विणन्ति शत्रूर्रनंपव्ययन्तः। रथवाहंनर

ह्विरंस्य नाम् यत्रायुंधं निहितमस्य वर्मः। तत्रा रथमुपं श्ग्मरं संदेम विश्वाहां वयर सुंमन्स्यमानाः। स्वादुष्ट्सदेः पितरो वयोधाः कृंच्छ्रेश्रितः शक्तीवन्तो गभीराः। चित्रसेना इषुंबला अमृधाः स्तोवीरा उरवौ व्रातसाहाः। ब्राह्मणासः॥२९॥

पितंरः सोम्यांसः शिवे नो द्यावांपृथिवी अनेहसाँ। पूषा नंः पातु दुरितादंतावृधो रक्षा मार्किर्नो अघशर्रस ईशत। सुप्णं वंस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः संनंद्धा पतित प्रसूता। यत्रा नरः सं च वि च द्रवंन्ति तत्रास्मभ्यमिषंवः शर्म यरसत्र। ऋजीते परि वृङ्कि नोऽश्मां भवतु नस्तन्ः। सोमो अधि ब्रवीतु नोऽदिंतिः॥३०॥

शर्म यच्छत्। आ जंङ्घन्ति सान्वेषां ज्ञघनाः उपं जिन्नते। अश्वांजिन प्रचेत्सोऽश्वांन्थ्समथ्सं चोदय। अहिंरिव भोगैः पर्येति बाहुं ज्यायां हेतिम्पंरिबाधंमानः। हुस्तृन्नो विश्वां वयुनांनि विद्वान्युमान्युमाः स्मम्परि पातु विश्वतः। वनंस्पते वीड्वंङ्गो हि भूया अस्मथ्संखा प्रतरंणः सुवीरंः। गोभिः संनंद्धो असि वीडयंस्वास्थाता ते जयतु जेत्वांनि। दिवः पृथिव्याः परि॥३१॥

ओज उद्भृतं वनस्पतिभ्यः पर्याभृत् सहं। अपामोज्मानम्परि गोभिरावृंतिमिन्द्रंस्य वज्रं हिविषा रथं यज। इन्द्रंस्य वज्रों मुरुतामनीकिम्मित्रस्य गर्भो वर्रुणस्य नाभिः। सेमां नो ह्व्यदांतिं जुषाणो देवं रथ प्रति ह्व्या गृंभाय। उपं श्वासय पृथिवीमुत द्याम्पुंरुत्रा ते मनुतां विष्ठितं जगत्। स दुन्दुभे सुजूरिन्द्रंण देवैर्दूरात्॥३२॥

दवीयो अपं सेध शत्रून्। आ क्रेन्दय बल्मोजों न् आ धा नि ष्टंनिहि दुर्ता बाधंमानः। अपं प्रोथ दुन्दुभे दुच्छुना इत इन्द्रंस्य मुष्टिरंसि वीडयंस्व। आमूरंज प्रत्यावंतियेमाः केतुमद्दंन्दुभिर्वावदीति। समश्वंपर्णाश्चरंन्ति नो नरोऽस्माकंमिन्द्र रुथिनों जयन्तु॥३३॥

धन्वंन्महिमानं ब्राह्मंणासोऽदितिः पृथिव्याः परिं दूरादेकंचत्वारि १शच॥६॥॥———[६]

यदर्नन्दः प्रथमं जायमान उद्यन्थ्संमुद्रादुत वा पुरीषात्। श्येनस्यं पक्षा हंरिणस्यं बाहू उपस्तुत्यम्महि जातं ते अर्वन्न। यमेनं दत्तं त्रित एंनमायुन्गिन्द्रं एणम्प्रथमो अध्यंतिष्ठत्। गन्धर्वो अस्य रश्नामंगृभ्णाथ्सूरादश्वं वसवो निरंतष्ट। असिं यमो अस्यादित्यो अर्वन्नसिं त्रितो गृह्येन व्रतेनं। असि सोमेन स्मया विपृक्तः॥३४॥

आहुस्ते त्रीणि दिवि बन्धनानि। त्रीणि त आहुर्दिवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः संमुद्रे। उतेवं मे वर्रणश्छन्थ्स्यर्वन् यत्रां त आहुः पर्मं जनित्रम्। इमा ते वाजिन्नवमार्जनानीमा शफाना समितुर्निधाना। अत्रां ते भद्रा रंशना अपश्यमृतस्य या अभिरक्षन्ति गोपाः। आत्मानं ते मनसारादंजानाम्वो दिवा॥३५॥

प्तयंन्तम्पतंगम्। शिरों अपश्यम्पथिभिः सुगेभिररेणुभिर्जेहंम् अत्रां ते रूपमृत्तममंपश्यं जिगींषमाणिम्ष आ पदे गोः। यदा ते मर्तो अनु भोगमान्डादिद्गसिष्ठ ओषंधीरजीगः। अनुं त्वा रथो अनु मर्यों अर्वन्ननु गावोऽनु भगः कुनीनाम्।

अनु व्रातांस्स्तवं स्ख्यमीयुरनुं देवा मंमिरे वीर्यम्॥३६॥ ते। हिरंण्यशृङ्गोऽयों अस्य पादा मनोजवा अवंर इन्द्रं आसीत्। देवा इदंस्य हिव्रद्यंमायन् यो अर्वन्तम्प्रथमो अध्यतिष्ठत्। ई्रमान्तांसः सिलिंकमध्यमासः सः शूरंणासो दिव्यासो अत्याः। हुर्सा इंव श्रेणिशो यंतन्ते यदाक्षिषुर्दिव्यमञ्ममश्वाः। तव शरीरम्पतियृष्ण्वंर्वन्तवं चित्तं वातं इव ध्रजीमान्। तव शङ्गांणि विष्ठिता पुरुत्रारंण्येषु जर्भुराणा चरन्ति। उपं॥३७॥

प्रागाच्छसंनं वाज्यवां देवद्रीचा मनंसा दीध्यांनः। अजः पुरो नीयते नाभिरस्यानुं पृश्चात्क्वयों यन्ति रेभाः। उप प्रागांत्पर्मं यथ्स्थस्थमर्वा अच्छां पितरंम्मातरं च। अद्या देवां जुष्टंतमो हि गुम्या अथा शांस्ते दाशुषे वार्याणि॥३८॥

विपृंक्तो दिवा वीर्यमुपैकान्नचंत्वारिप्शर्च॥७॥॥————[७]

मा नो मित्रो वर्रुणो अर्यमायुरिन्द्रं ऋभुक्षा मुरुतः परि ख्यत्र्। यद्वाजिनो देवजातस्य सप्तैः प्रवृक्ष्यामो विद्धे वीर्याणि। यत्रिणिजा रेक्णंसा प्रावृतस्य रातिं गृंभीताम्मुंखतो नयन्ति। सुप्रांङ्जो मेम्यंद्विश्वरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमप्येति पार्थः। एष च्छागंः पुरो अश्वेन वाजिनां पूष्णो भागो नीयते विश्वदेष्यः। अभिप्रियं यत्पुरोडाशमर्वता त्वष्टेत्॥३९॥ पुन् सौश्रवसायं जिन्वति। यद्धविष्यंमृतुशो देवयानं त्रिर्मानुंषाः पर्यश्वं नयंन्ति। अत्रां पूष्णः प्रंथमो भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयंत्रजः। होतांष्वर्युरावंया अग्निमिन्धो ग्रांवग्राभ उत शङ्स्ता सुविप्रः। तेनं यज्ञेनं स्वंरंकृतेन् स्विष्टेन वक्षणा आ पृंणध्वम्। यूप्वस्का उत ये यूपवाहाश्चषालुं ये अश्वयूपाय तक्षंति। ये चार्वते पर्चनः स्म्भरंन्त्युतो॥४०॥

तेषांमभिगूँर्तिर्न इन्वतु। उप प्रागाँथ्सुमन्में ऽधायि मन्में देवानामाशा उपं वीतपृष्ठः। अन्वेनं विप्रा ऋषंयो मदन्ति देवानां पुष्टे चंकृमा सुबन्धुम्। यद्वाजिनो दामं संदानमर्वतो या शीर्षण्यां रशना रञ्जंरस्य। यद्वां घास्य प्रभृंतमास्ये तृण्ड् सर्वा ता ते अपि देवेष्वंस्तु। यदश्वंस्य ऋविषंः॥४१॥

मिश्विकाश् यद्वा स्वरौ स्विधितौ रिप्तमिस्ति। यद्धस्तियोः शिमितुर्यन्नखेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वंस्तु। यदूवंध्यमुदरंस्यापवाति य आमस्यं ऋविषों गुन्धो अस्ति। सुकृता तच्छंमितारंः कृण्वन्तूत मेधर् शृत्पाकं पचन्तु। यत्ते गात्रांदग्निनां पच्यमांनादिभ शूलं निहंतस्यावधावंति। मा तद्भूम्यामा श्रिष्-मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशज्ञ्यों रातमंस्तु॥४२॥

इद्तो ऋविषंः श्रिषथ्सप्त चं॥८॥॥——

ये वाजिनम्परिपश्यंन्ति पृक्कं य ईमाहुः सुर्भिर्निर्ह्रेतिं। ये चार्वतो मा॰सिभक्षामुपासंत उतो तेषांमभिगूर्तिर्न इन्वतु। यन्नीक्षंणम्मा॰स्पचंन्या उखाया या पात्राणि यूष्ण आसेचंनानि। ऊष्मण्यांपिधानां चरूणामङ्काः सूनाः परि भूषन्त्यश्वम्। निक्रमंणं निषदंनं विवर्तनं यच् पङ्घीशमर्वतः। यचं पृपौ यचं घासिम्॥४३॥

ज्यास् सर्वा ता ते अपि देवेष्वंस्तु। मा त्वाग्निर्ध्वंनियद्धूमगंनि भ्राजंन्त्यभि विक्त जिद्याः। इष्टं वीतम्भिगूर्तं वर्षद्भृतं तं देवासः प्रति गृभ्णन्त्यश्वम्। यदश्वाय वासं उपस्तृणन्त्यंधीवासं या हिरंण्यान्यस्मै। संदान्मर्वन्तम्पङ्घीशिम्प्रिया देवेष्वा यामयन्ति। यत्ते सादे महंसा शूकृतस्य पार्ष्णिया वा कशंया॥४४॥

वा तुतोदं। सुचेव ता ह्विषों अध्वरेषु सर्वा ता ते ब्रह्मंणा सूदयामि। चतुंस्त्रि॰शद्वाजिनों देवबंन्धोर्वङ्कीरश्वंस्य स्वधितिः समेति। अच्छिंद्रा गात्रां वयुनां कृणोत् परुष्परुरनुघुष्या वि शंस्त। एक्स्त्वष्टुरश्वंस्या विश्वस्ता द्वा युन्तारां भवत्स्तथुर्तुः। या ते गात्रांणामृतुथा कृणोमि ताता पिण्डांनाम्प्र जुंहोम्युग्नौ। मा त्वां तपत्॥४५॥

प्रिय आत्मापियन्तं मा स्वधितिस्तुन् आ तिष्ठिपत्ते। मा ते गृध्रुरंविश्वस्तातिहायं छिद्रा गात्रांण्यसिना मिथूं कः। न वा उं वेतन्ध्रियसे न रिष्यसि देवा इदेषि पृथिभिः सुगेभिः। हरी ते युञ्जा पृषंती अभूतामुपांस्थाद्वाजी धुरि रासभस्य। सुगव्यं नो वाजी स्वश्वियम्पुर्सः पुत्रा उत विश्वापुष र र्यिम्। अनागास्त्वं नो अदितिः कृणोतु क्षत्रं नो अश्वो वनता इविष्मान्॥४६॥

घासिं कशंया तपद्र्विं नवं च॥९॥॥———[९]

॥सप्तमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे सप्तमः प्रश्नः॥

अग्नांविष्णू स्जोषंसेमा वंधन्तु वां गिरंः। द्युम्नैर्वाजंभिरागंतम् वाजंश्व मे प्रस्वश्चं मे प्रयंतिश्च मे प्रसिंतिश्च मे धीतिश्चं मे ऋतुंश्च मे स्वरंश्च मे श्लोकंश्च मे श्रावश्चं मे श्रुतिंश्च मे ज्योतिंश्च मे सुवंश्च मे प्राणश्चं मेऽपानः॥१॥ अपानस्तनूश्चं मेऽष्टादंश च॥१॥

च में व्यानश्च मेऽसुंश्च में चित्तं चे म आधीतं च में वार्क्ष में मनश्च में चक्षुंश्च में श्रोत्रं च में दक्षंश्च में बलं च म ओजंश्च में सहंश्च म आयुंश्च में जुरा चे म आत्मा चे में तनूश्च में शर्म च में वर्म च मेऽङ्गांनि च मेऽस्थानिं च में परूर्षि च मे शरीराणि च मे॥२॥

ज्यैष्ठमं च म आधिपत्यं च मे मृन्युश्चं मे भामश्च मेऽमंश्च मेऽम्भंश्च मे जेमा चं मे महिमा चं मे विरमा चं मे प्रथिमा

चं मे वृष्मा चं मे द्राघुया चं मे वृद्धं चं मे वृद्धिंश्च मे स्तयं चं मे श्रद्धा चं मे जगच॥३॥

मे धर्न च मे वर्शश्च मे त्विषिश्च मे कीडा चं मे मोदंश्च मे जातं चं मे जिन्छ्यमाणं च मे सूक्तं चं मे सुकृतं चं मे वित्तं चं मे वेद्यं च मे भूतं चं मे भिव्छ्यचं मे सुगं चं मे सुपर्थं च म ऋद्धं चं मृ ऋद्धिंश्च मे क्रुप्तं चं मे क्रुप्तिंश्च मे मृतिश्चं मे सुमृतिश्चं मे॥४॥

जग्चिर्द्धिश्वर्त्व च।।।।।

शं च मे मयंश्व मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे कामश्च मे

सौमन्सर्श्व मे भुद्रं चं मे श्रेयंश्व मे वस्यंश्व मे यशंश्व मे भगंश्व मे द्रविणं च मे यन्ता चं मे धुर्ता चं मे क्षेमंश्व मे धृतिंश्व मे विश्वं च॥५॥

मे महंश्च मे संविचं मे जार्त्रं च मे सूश्चं मे प्रसूश्चं मे सीरं च मे लयश्चं म ऋतं चं मेऽमृतं च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयच मे जीवातृंश्च मे दीर्घायुत्वं चं मेऽनिमृत्रं च मेऽभंयं च मे सुगं चं मे शयंनं च मे सूषा चं मे सुदिनंं च मे॥६॥

विश्वं च शयंनम्ष्टौ चं॥३॥॥——[इ

ऊर्क मे सूनृतां च मे पर्यक्ष मे रसंश्व मे घृतं चं मे मधुं च मे सिर्धिश्च मे सपींतिश्च मे कृषिश्चं मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च म औद्भिंदां च मे र्यिश्चं मे रायश्च मे पुष्टं चं मे पुष्टिंश्च मे विभु चं॥७॥

मे प्रभु च मे बहु च मे भूयंश्व मे पूर्णं च मे पूर्णतंरं च मेऽक्षिंतिश्व मे कूयंवाश्व मेऽन्नं च मेऽक्षंच मे व्रीहयंश्व मे यवाश्व मे माषांश्व मे तिलांश्व मे मुद्राश्चं मे खुल्वांश्व मे गोधूमांश्व मे मुसुरांश्व मे प्रियंगंवश्व मेऽणंवश्व मे श्यामाकांश्व मे नीवारांश्व मे॥८॥ विभु चं मुसुराश्चतुंर्दश च॥४॥॥————[४]

अश्मां च में मृतिंका च में गिरयंश्च में पर्वताश्च में सिकंताश्च में वनस्पतंयश्च में हिरंण्यं च मेऽयंश्च में सीसं च में त्रपृंश्च में श्यामं च में लोहं च मेऽग्निश्चं म् आपंश्च में वीरुधंश्च मु ओषंधयश्च में कृष्टपच्यं च॥९॥

मेऽकृष्टपच्यं चं मे ग्राम्याश्चं मे पृशवं आर्ण्याश्चं युज्ञेनं कल्पन्तां वित्तं चं मे वित्तिश्च मे भूतं चं मे भूतिंश्च मे वसुं च मे वस्तिश्चं मे कर्म च मे शक्तिश्च मेऽर्थश्च म् एमंश्च म् इतिश्च मे गतिश्च मे॥१०॥

कृष्ट्पच्यश्राष्टाचंत्वारि १शच॥५॥॥————[५]

अग्निश्चं म् इन्द्रंश्च मे सोमंश्च म् इन्द्रंश्च मे सिवता चं म् इन्द्रंश्च मे सरंस्वती च म् इन्द्रंश्च मे पूषा चं म् इन्द्रंश्च मे बृह्स्पतिश्च म् इन्द्रंश्च मे मित्रश्चं म् इन्द्रंश्च मे वर्रणश्च म् इन्द्रंश्च मे त्वष्टां च॥११॥

म् इन्द्रंश्च मे धाता चं म् इन्द्रंश्च मे विष्णुंश्च म् इन्द्रंश्च मेऽिश्वनौं च म् इन्द्रंश्च मे मुरुतंश्च म् इन्द्रंश्च मे विश्वें च मे देवा इन्द्रंश्च मे पृथिवी चं म् इन्द्रंश्च मेऽन्तिरंक्षश्च म् इन्द्रंश्च मे द्यौश्चं म् इन्द्रंश्च मे दिशंश्च म् इन्द्रंश्च मे मूर्धा चं म् इन्द्रंश्च मे प्रजापंतिश्च म् इन्द्रंश्च मे॥१२॥

त्वष्टां च द्यौश्चं म् एकंवि॰शतिश्च॥६॥॥———[६]

अर्शुश्चं मे र्शिमश्च मेऽदाँभ्यश्च मेऽधिंपतिश्च म उपार्शुश्चं मेऽन्तर्यामश्चं म ऐन्द्रवायवश्चं मे मैत्रावरुणश्चं म आश्विनश्चं मे प्रतिप्रस्थानंश्च मे शुक्तश्चं मे मृन्थी चं म आग्रयणश्चं मे वैश्वदेवश्चं मे ध्रुवश्चं मे वैश्वान्रश्चं म ऋतुग्रहाश्चं॥१३॥

मेऽतिग्राह्यांश्च म ऐन्द्राग्नश्चं मे वैश्वदेवश्चं मे मरुत्वृतीयांश्च मे माहेन्द्रश्चं म आदित्यश्चं मे सावित्रश्चं मे सारस्वृतश्चं मे पौष्णश्चं मे पात्नीवतश्चं मे हारियोजनश्चं मे॥१४॥

ऋतुग्रहाश्च चतुंस्त्रि १ शच॥ ७॥॥———[७]

इध्मश्चं मे ब्रहिश्चं मे वेदिश्च मे धिष्णियाश्च मे स्त्रचंश्च मे चमुसाश्चं मे ग्रावाणश्च मे स्वरंवश्च म उपर्वार्श्च मे-ऽधिषवणे च मे द्रोणकलुशश्चं मे वाय्व्यांनि च मे पूत्भृचं म आधवनीयंश्च म आग्नींग्नं च मे हिव्धांनं च मे गृहाश्चं मे सदंश्च मे पुरोडाशांश्च मे पचताश्चं मेऽवभृथश्चं मे स्वगाकारश्चं मे॥१५॥

गृहाश्च षोडंश च॥८॥॥————[८]

अग्निश्चं मे घर्मश्चं मेऽर्कश्चं मे सूर्यश्च मे प्राणश्चं मे-ऽश्वमेधश्चं मे पृथिवी च मेऽदितिश्च मे दितिश्च मे द्यौश्चं मे शक्करीर्ङ्गलयो दिशंश्च मे यज्ञेनं कल्पन्तामृक्चं मे सामं च मे स्तोमंश्च मे यज्ञंश्च मे दीक्षा चं मे तपंश्च म ऋतुश्चं मे वृतं चं मेऽहोरात्रयौर्वृष्ट्या बृंहद्रथन्तरे चं मे यज्ञेनं कल्पेताम्॥१६॥

दीक्षाऽष्टादंश च॥९॥॥——[९]

गर्भा से वृथ्साश्चं में त्र्यविश्व में त्र्यवी चं में दित्यवाई में दित्यौही चं में पञ्चाविश्व में पञ्चावी चं में त्रिवृथ्सश्चं में त्रिवृथ्सा चं में तुर्यवाई में तुर्यौही चं में पष्टवाचं में पष्टौही चं म उक्षा चं में वृशा चं म ऋष्भश्चं॥१७॥

मे वेहचमेऽनुङ्वार्श्व मे धेनुश्च म् आयुंर्यज्ञेनं कल्पतां प्राणो यज्ञेनं कल्पतामपानो यज्ञेनं कल्पताळ्याँनो यज्ञेनं कल्पतां चक्षुंर्यज्ञेनं कल्पता्ड् श्रोत्रं यज्ञेनं कल्पताम्मनो यज्ञेनं कल्पतां वाग्यज्ञेनं कल्पतामात्मा यज्ञेनं कल्पतां यज्ञो यज्ञेनं कल्पताम्॥१८॥ ऋष्भश्चं चत्वारिष्ट्शचं॥10॥॥———[१०] एकां च मे तिस्रश्चं मे पश्चं च मे सप्त चं मे नवं च

म् एकांदश च में त्रयोंदश च में पश्चंदश च में स्प्तदंश च में नवंदश च म् एकंविश्शतिश्च में त्रयोंविश्शतिश्च में पश्चंविश्शतिश्च में स्प्तविश्शतिश्च में नवंविश्शतिश्च म् एकंत्रिश्शच में त्रयंस्त्रिश्शच॥१९॥

मे चतंस्रश्च मेऽष्टौ चं मे द्वादंश च मे षोडंश च मे विश्वातिश्चं मे चतुंविश्वातिश्च मेऽष्टाविश्वातिश्च मे द्वात्रिश्वाच मे षद्गिश्वाच मे चत्वारिश्वाचं मे चतुंश्चत्वारिश्वाच मेऽष्टाचंत्वारिश्वाच मे वार्जश्च प्रस्वश्चांपिजश्च ऋतुंश्च सुवंश्च मूर्धा च व्यक्षियश्चान्त्यायुनश्चान्त्यंश्च भौवनश्च भुवंनश्चाधिपतिश्च॥२०॥

वाजों नः सप्त प्रदिश्श्वतंस्रो वा परावतंः। वाजों नो विश्वें देवैर्धनंसाताविहावंतु। विश्वें अद्य मुरुतो विश्वं ऊती विश्वें भवन्त्वग्रयः समिद्धाः। विश्वें नो देवा अवसा गैमन्त

विश्वं भवन्त्वग्नयः समिद्धाः। विश्वं नो देवा अवसा गंमन्तु विश्वंमस्तु द्रविणं वाजों अस्मे। वाजंस्य प्रस्वं देवा रथैंर्याता हिर्ण्ययैः। अग्निरिन्द्रो बृह्स्पतिंर्म्रुतः सोमंपीतये। वाजेंवाजेऽवत वाजिनो नो धर्नेषु॥२१॥

विप्रा अमृता ऋत्ज्ञाः। अस्य मध्वः पिबत मादयंध्वं तृप्ता यांत पृथिभिर्देवयानैः। वाजः पुरस्तांदुत मध्यतो नो वाजो देवा स्ऋतुभिः कल्पयाति। वाजंस्य हि प्रंस्वो नंनंमीति विश्वा आशा वाजंपतिर्भवेयम्। पर्यः पृथिव्याम्पय ओषंधीषु पर्यो दिव्यन्तरिक्षे पर्यो धाम्। पर्यस्वतीः प्रदिशंः सन्तु मह्मम्। सम्मां सृजामि पर्यसा घृतेन सम्मां सृजाम्यपः॥२२॥

ओषंधीभिः। सोंऽहं वाज रे सनेयमग्ने। नक्तोषासा समंनसा विरूपे धापयेते शिशुमेक रे समीची। द्यावा क्षामां रुक्तो अन्तर्वि भांति देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदाः। समुद्रोऽसि नभंस्वानार्द्रदानुः शम्भूमंयोभूरिभ मां वाहि स्वाहां मारुतोऽसि मुरुतां गुणः शम्भूमंयोभूरिभ मां वाहि स्वाहांवस्युरंसि दुवंस्वाञ्छम्भूमंयोभूरिभ मां वाहि स्वाहां॥२३॥

धर्नैष्वपो दुवंस्वाञ्छुम्भूर्मयोभूर्भि मा द्वे चं॥12॥॥———[१२]

अग्निं युनिज्मि शर्वसा घृतेनं दिव्य स्पूपणं वयसा बृहन्तम्। तेनं वयम्पंतेम ब्रध्नस्यं विष्टप्र सुवो रुहांणा अधि नाकं उत्तमे। इमौ तें पृक्षावृज्ञरौं पत्तिणो याभ्याः रक्षाः स्यपृह इस्यंग्ने। ताभ्यां पतेम सुकृतांमु लोकं यत्रर्षयः प्रथम्जा ये पुराणाः। चिदंसि समुद्रयोनिरिन्दुर्दक्षः श्येन ऋतावा। हिरंण्यपक्षः शकुनो भुरण्युर्महान्थ्स् धस्य ध्रुवः॥२४॥

आ निषंत्तः। नमंस्ते अस्तु मा मां हिश्सीर्विश्वंस्य मूर्धन्निधं तिष्ठसि श्रितः। सुमुद्रे ते हृदंयम्नतरायुर्घावांपृथिवी भुवंनेष्वर्पिते। उद्गो दंत्तोदधिम्भिन्त दिवः पर्जन्यांदन्तरिक्षात्पृथि नो वृष्ट्यांवत। दिवो मूर्धासिं पृथिव्या नाभिरूर्गपामोषंधीनाम्। विश्वायुः शर्म सप्रथा नमस्प्रथे। येनर्षयस्तपंसा स्त्रम्॥२५॥ आसतेन्थांना अग्नि स्वंराभरंन्तः। तस्मिन्नहं नि दंधे नाकें अग्निमेतं यमाहुर्मनेवः स्तीर्णबंरहिषम्। तम्पत्नीभिरनुं गच्छेम देवाः पुत्रैर्भातृंभिरुत वा हिरंण्यैः। नाकं गृह्णानाः सुंकृतस्यं लोके तृतीयं पृष्ठे अधि रोचने दिवः। आ वाचो मध्यंमरुहद्भुरण्युर्यमुग्निः सत्पंतिश्चेकितानः। पृष्ठे पृंथिव्या निहिंतो दविंद्युतदधस्पदं कृणुते॥२६॥ ये पृंतन्यवंः। अयमुग्निर्वीरतंमो वयोधाः संहुस्रियों

दीप्यतामप्रयेच्छन्न। विभ्राजंमानः सिर्रस्य मध्य उप प्र यांत दिव्यानि धामं। सम्प्र च्यंवध्वमनु सम्प्र याताग्ने पृथो देवयानांन्कृणुध्वम्। अस्मिन्थ्स्थस्थे अध्युत्तंरस्मिन्विश्वं देवा यजंमानश्च सीदत। येनां सहस्रं वहंसि येनांग्ने सर्ववेदसम्। तेनेमं युज्ञं नों वह देवयानो यः॥२७॥

सप्तमः प्रश्नः

उत्तमः। उद्बुध्यस्वाग्ने प्रति जागृह्येनमिष्टापूर्ते स॰सृजेथाम्यं चं। पुनः कृण्वश्स्त्वां पितरं युवानम्न्वाता श्सीत् त्विय तन्तुंमेतम्। अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः। तं जानन्नंग्न आ रोहाथां नो वर्धया रियम्॥२८॥

ममाँग्ने वर्चो विह्वेष्वंस्तु व्यं त्वेन्धांनास्तुन्वंम्पुषेम।
मह्यं नमन्ताम्प्रदिश्रश्चतंस्रस्त्वयाध्यंक्षेण पृतंना जयेम। मम्

ध्रुवः स्त्रङ्कृणुते यः सप्तित्रि शच ॥13॥॥

महा नमन्ताम्प्रादश्श्रतस्रस्त्वयाध्यक्षण पृतना जयमा मम देवा विह्वे सन्तु सर्व इन्द्रांवन्तो मुरुतो विष्णुंरग्निः। ममान्तरिक्षमुरु गोपमंस्तु मह्यं वातः पवतां कामे अस्मित्र। मियं देवा द्रविणमा यंजन्ताम्मय्याशीरंस्तु मियं देवहूंतिः। दैव्या होतांरा वनिषन्त॥२९॥

पूर्वेऽरिष्टाः स्याम तुनुवां सुवीराः। मह्यं यजन्तु मम्

यानि ह्व्याकूंतिः स्त्या मनंसो मे अस्तु। एनो मा नि गाँ कत्मचनाहं विश्वं देवासो अधि वोचता मे। देवींः षडुर्वीरुरु णांः कृणोत् विश्वं देवास इह वीरयध्वम्। मा हाँस्महि प्रजया मा तुनूभिर्मा रंधाम द्विष्ते सोम राजन्न। अग्निर्मन्युम्प्रंतिनुदन्पुरस्तांत्॥३०॥

अदंब्धो गोपाः परि पाहि न्स्त्वम्। प्रत्यश्चो यन्तु निगुतः पुन्स्तें ऽमैषां चित्तम्प्रबुधा वि नेशत्। धाता धांतृणाम्भुवंनस्य यस्पतिर्देव सिवृतारं मिमातिषाहम्। इमं यज्ञम्श्विनोभा बृह्स्पतिर्देवाः पान्तु यजमानं न्यूर्थात्। उरुव्यचां नो महिषः शर्म यस्सद्स्मिन् हवे पुरुहूतः पुंरुश्च। स नेः प्रजायै हर्यश्व मृड्येन्द्र मा॥३१॥

नो रीरिषो मा पर्रा दाः। ये नः सपत्ना अप ते भंवन्त्वन्द्राग्निभ्यामवं बाधामहे तान्। वसंवो रुद्रा आंदित्या उंपरिस्पृशंम्मोग्नं चेत्तांरमधिराजमंत्रत्न्। अर्वाश्चमिन्द्रंममुतों हवामहे यो गोजिद्धंनजिदंश्वजिद्यः। इमं नो युज्ञं विह्वे जुंषस्वास्य कुंमी हरिवो मेदिनं त्वा॥३२॥

 अग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतसो यम्पाश्चंजन्यम्ब्हवंः सिम्न्थतें। विश्वंस्यां विशि प्रंविविशिवाः संमीमहे स नों मुश्रुत्वः हंसः। यस्येदं प्राणित्रिम्षिद्यदेजंति यस्यं जातं जनमानं च केवंलम्। स्तौम्यग्निं नांथितो जोहवीमि स नों मुश्रुत्वः हंसः। इन्द्रंस्य मन्ये प्रथमस्य प्रचेतसो वृत्रघः स्तोमा उप मामुपागुः। यो दाशुषः सुकृतो हव्मुप् गन्तां॥३३॥

स नो मुश्रुत्व १ हंसः। यः संग्रामं नयंति सं वृशी युधे यः पृष्टानि स १ सृजति त्रयाणि। स्तौमीन्द्रं नाथितो जोहवीमि स नो मुश्रुत्व १ हंसः। मृन्वे वाम्मित्रावरुणा तस्यं वित्त १ सत्यौजसा द १ हणा यं नुदेथे। या राजांन १ स्रथं याथ उंग्रा ता नो मुश्रुत्मागंसः। यो वा १ रथं ऋज्रुरंश्मिः सृत्यधंमां मिथुश्चरंन्तमुप्याति दूषयन्नं। स्तौमि॥ ३४॥

मित्रावरुंणा नाथितो जोहवीमि तौ नो मुश्चत्मागंसः। वायोः संवितुर्विदर्थानि मन्महे यावात्मन्वद्विभृतो यौ च रक्षंतः। यौ विश्वंस्य परिभू बंभूवतुस्तौ नो मुश्चत्मागंसः। उप श्रेष्ठां न आशिषों देवयोर्धर्मे अस्थिरत्र। स्तौमिं वायुः संवितारं नाथितो जोंहवीमि तौ नो मुश्चत्मागंसः। र्थीतंमौ रथीनामंह्व ऊतये शुभुं गिमेष्ठौ सुयमेंभिरश्वैः। ययौः॥३५॥

वां देवौ देवेष्विनिशितमोज्ञस्तौ नों मुश्चतमार्गसः। यदयातं वहतु स्पूर्यायां स्निच्केणं स्र सदिमिच्छमां नौ। स्तौमिं देवाविश्वनौं नाथितो जोहवीिम् तौ नों मुश्चतमार्गसः। मुरुतां म्मन्वे अधि नो ब्रुवन्तु प्रेमां वाचं विश्वां मवन्तु विश्वं। आशून् हुंवे सुयमां नृतये ते नों मुश्चन्त्वे नंसः। तिग्ममार्युधं वीडित सह सह स्विद्दिव्य शर्धः॥३६॥

पृतंनासु जिष्णु। स्तौमिं देवान्मुरुतों नाथितो जोहवीमि ते नों मुश्चन्त्वेनंसः। देवानांम्मन्वे अधि नो ब्रुवन्तु प्रेमां वाचं विश्वांमवन्तु विश्वं। आशून् हुंवे सुयमांनूतये ते नों मुश्चन्त्वेनंसः। यदिदम्मांभिशोचंति पौरुंषेयेण दैव्यंन। स्तौमि विश्वां देवान्नांथितो जोहवीमि ते नों मुश्चन्त्वेनंसः। अनुं नो-ऽद्यानुंमित्रिन्॥३७॥

इदंनुमते त्वं वैश्वान्रो नं ऊत्या पृष्टो दिवि। ये अप्रथेताममितेभिरोजोभिर्ये प्रतिष्ठे अभवतां वसूनाम्। स्तौमि द्यावापृथिवी नांथितो जोहवीमि ते नो मुश्चत्म १ हंसः। उर्वी रोदसी वरिवः कृणोतं क्षेत्रंस्य पत्नी अधि नो ब्र्यातम्। स्तौमि द्यावापृथिवी नांथितो जोहवीमि ते नो मुश्चत्म १ हंसः। यत्ते व्यम्पुरुषत्रा यंविष्ठाविद्वा १ सश्चकृमा कच्चन॥३८॥

आर्गः। कृधी स्वंस्माः अदितेरनांगा व्येनाः सि शिश्रथो विष्वंगग्ने। यथां ह् तद्वंसवो गौर्यं चित्पदि षिताममुंश्रता यजत्राः। एवा त्वम्स्मत्प्र मुंश्रा व्यः हः प्रातांर्यग्ने प्रत्रां न आर्युः॥३९॥

गन्तां दूषयुन्थस्तौमि ययोः शर्धोऽनुंमित्रन् चन चतुंस्त्रि शच॥15॥॥———[१५]

अग्निष्ट्वां वामश्वो द्विचंत्वारि २शच॥11॥॥———[१६]

Credits: http://stotrasamhita.github.io/about/

This PDF was downloaded from http://stotrasamhita.github.io.

GitHub: http://stotrasamhita.github.io | http://github.com/stotrasamhita